

Nei til EUs skriftserie

vett

Nr. 4 • November 2012 • Kr 50,-

HVORDAN RAMMER EUROKRISEN?

25 254 000 menn, kvinner og ungdom
i EU er uten arbeid

RETURUKE 2

INTERPRESS NORGE

Morten Harper (red.)

HVORDAN RAMMER EUROKRISEN?

**25 254 000 menn, kvinner og ungdom
i EU er uten arbeid**

Hefter i skriftserien VETT

3-2012: Jens Kihl og Morten Harper (red.):

Hva betyr EØS for kommunene?

2-2012: Hildegunn Gjengedal og Morten Harper (red.):

Hva gjør EØS med landbruket?

1-2012: Morten Harper: *Hva er galt med EØS?*

4-2011: Marianne Granheim Trøyflat (red.): *Kvinner i krise*

3-2011: Boye Ullmann og Hilde Nylén (red.): *På kollisjonskurs*

2-2011: Morten Harper (red.): *Eurokrisen*

1-2011: Morten Harper (red.): *Nordområdenes geopolittikk*

3-2010: Jens Kihl (red.): *Kommunalpolitikk og EU*

2-2010: *EU-guiden* (spesialutgave)

1-2010: Morten Harper: *Stadig tettere union*

4-2009: Marte Nilsen (red.): *Finanskrisen og EU*

3-2009: Morten Harper (red.): *Sagaøyas ny virkelighet*

2-2009: Kjell Arnestad (red.): *EUs politi- og justissamarbeid*

1-2009: Helene Bank og Maria S. Walberg:

EPA: partnerskap eller nykolonialisme

6-2008: Andreas Halse og Morten Harper (red.):

Truer EU den nordiske velferdsmodellen?

5-2008: Utdanningspolitisk utvalg (red.):

Hånda i været – EU og utdanningspolitikk

Hvert hefte koster kr 50,- + porto. Medlemmer av Nei til EU kan abonnere gratis på VETT. Send bestillingen din til:

bestilling@neitileu.no

Alle VETT-utgivelsene kan også lastes ned på www.neitileu.no

Nei til EUs skriftserie VETT nr. 4 2012

© Nei til EU 2012

Alle tekstene står for forfatterens egen regning.

VETT-redaktør: Morten Harper

Layout: Eivind Formoe

Baksidedfoto: Peder Østring

Trykkansvarlig: Datatrykk

ISSN: 1504-5374

ISSN elektronisk utgave: 1891-4837

Opplag: 6000

Innhold

I - EUs krisetiltak	4
Morten Harper:	
Six-pack og finanspakt	6
II - Konsekvensene av krisen	10
Eva Marie Mathisen:	
<i>Kvinner og krisa: Ei synleg krise i heimen</i>	12
Iyanatul Islam:	
<i>Nedskjæringene og ledighetskrisen for ungdom</i>	22
Knut Arne Sanden:	
<i>Harde bud for å få krisehjelp</i>	25
Lill Fanny Sæther:	
<i>Eurokrisen og Irland</i>	29
Marte Gustad Iversen:	
<i>Spania: Ingen krise, det er et ran</i>	36
Annie Tubadjji:	
<i>Ungdomsledigheten i krisetider: Hvem har sviktet i Hellas?</i>	39
Robin Hanan:	
<i>Sosiale konsekvenser av den økonomiske krisen i Europa</i>	43
Carl Tham:	
<i>Demokratiet taper i eurokrisens Europa</i>	56
III - Tallenes tale	60
Morten Harper:	
<i>Ledighet og nedgangstider</i>	62

Del I

EU's krisetiltak

«Euroen er en skreddersydd dress som er laget for sytten personer av ulik størrelse.»

Wilhelm Hankel, tysk økonomimestor og sosialdemokrat

Sitert i boken *Gjeldsslaven Europa* (2012), side 49

Nok et krisemøte: EU-toppmøtet i juni 2012. Fra venstre til høyre: President Demetris Christofias fra Kypros, statsminister Jean-Claude Juncker fra Luxembourg, president Karolos Papoulias fra Hellas og kansler Werner Faymann fra Østerrike. (Foto: EU.)

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥ

ΑΝ ΣΧΟΜΗΑΙΡΛΕ ΕΟ

Six-pack og finanspakt

EU har på kort tid vedtatt omfattende regelverk og retningslinjer for den økonomiske politikken, som flytter myndighet fra medlemslandene til unionsorganene.

Av Morten Harper

Utredningsleder i Nei til EU

Før vi ser på nyskapningene, la oss gjenoppfriske hva slags krav pengeunionen ØMU innebærer for medlemslandene. De fire såkalte konvergenskravene et land må oppfylle før det innfører euroen er:

- Inflasjonen kan ikke være mer enn 1,5 prosent over gjennomsnittet for de tre EU-landene som har lavest inflasjon.
- Rentenivået kan ikke være mer enn 2 prosent over gjennomsnittet for de tre landene som har lavest inflasjon.
- Underskuddet på statsbudsjettet må ikke overstige 3 prosent av landets BNP. Statsgjelden må ikke utgjøre mer enn 60 prosent av BNP.
- Valutakursen må ha vært stabil de siste to år.

Gjennom den såkalte Stabilitets- og vekstpakten har EU-landene som er fullt ut med i ØMU og har innført euro, forpliktet seg til å føre en finanspolitikk med lave budsjettunderskudd og begrenset statsgjeld, jfr. det tredje kriteriet ovenfor. EU-kommisjonen skal overvåke om landene oppfyller kravene.

Det europeiske semester

Høsten 2010 vedtok EU etableringen av et såkalt europeisk semester. Overvåkingsprosessen fremskyndes, ved at landene må levere sine rapporter om

stabilitets- og konvergenskravene til EU på våren før budsjettforslagene behandles i de nasjonale parlamenterne.

Terminen starter i mars med at Det europeiske rådet (statslederne) peker ut de overordnede utfordringene og gir regjeringene råd om innrettingen av politikken. Så i april skal regjeringene legge frem sine flerårige budsjettplaner og nasjonale planer for strukturpolitikken. Planene gjennomgås av EU-kommisjonen og finansministrene, som i juli gir utdypende synspunkter og råd til regjeringene. Til sist, i september-oktober, skal landene vedta neste års budsjett.

Europlusspakten

EU vedtok i 2011 den såkalte Europlusspakten. «Pluss» fordi pakten gjelder eurolandene, men også andre EU-land har sluttet seg til. Pakten angir overordnede politiske føringer, som at land må tilpasse lønnsutviklingen til konkurranseevnen, senke skatten på arbeid, begrense tidligpensjon og godta mer koordinering i skattepolitikken. Pakten har vært omstridt ikke minst fordi den griper inn i den nasjonale lønnsfastsettelsen og trepartssamarbeidet i arbeidslivet.

Six-pack

For å følge opp de politiske føringene utarbeidet EU-kommisjonen en pakke med seks lover, derav navnet Six-pack, som:

- Styrker prinsippene i og håndhevelsen av Stabilitets- og vekstpakten. Det nedfelles et prinsipp om «forsiktig budsjettpolitikk», altså begrensninger på utgiftsveksten. Ikke bare underskudd, men også gjeldsutvikling skal i større grad føre til inn gripen fra EU.
- Utvider økonomiovervåkingen og sanksjonsregimet til også å gjelde forebygging og korrigerings, bl.a. ved at kommisjonen utvikler resultattavler for medlemslandene. Land som ikke følger anbefalingene fra EU

kan få bot.

- Etablerer et system for forhåndskontroll av medlemslandenes nasjonale budsjetter.
- Styrker sanksjonsregimet, ved at det trinnvist og mer automatisk iverksettes straff. Det kreves kvalifisert flertall i Ministerrådet for å avvise Kommisjonen forslag til straffetiltak, altså en omvendt vedtaksprosedyre.

Finanspakten

Finanspakten, også kalt eurotraktaten, er det foreløpig siste omfattende dokumentet. Den ble undertegnet i mars 2012. Planen er at den skal tre i kraft tidlig neste år, når 12 land har ratifisert den. Storbritannia og Tsjekkia underskrev ikke. På grunn av disse landenes disens og for å unngå folkeavstemninger i flere land enn Irland, er finanspakten inngått som en egen avtale utenfor EUs traktatverk, selv om både EU-kommisjonen og EU-domstolen skal håndheve den. Det er et erklært mål at den innen fem år skal inn i traktatverket.

Finanspakten avviker i realiteten medlemslandenes muligheter for en aktiv finanspolitikk:

- Budsjett disiplin skal lovfestes. Landene må innføre i nasjonalt lovverk, fortrinnsvis grunnloven, at budsjettunderskuddet ikke skal overstige 0,5 prosent av BNP. Dette er et såkalt strukturelt underskudd, der bestemte konjunkturunderskudd og visse en gangs utgifter trekkes fra. I dag har 23 av EUs 27 medlemsland et ulovlig underskudd.
- Brytes budsjett disiplinen, iverksettes automatiske straffetiltak på nasjonalt nivå. EU-kommisjonen skal påse at landene har mekanismer som sørger for dette.
- Budsjett disiplinen kan ikke endres med flertallsvedtak i de nasjonale parlamentene. Man frasier seg altså muligheten for en ekspansiv finanspolitikk om økonomi og arbeidsløshet tilsier det.
- EU-domstolen har det siste ordet. Hvis for eksempel

et land mener at et annet ikke følger kravene, er det domstolen som avgjør feiden.

- Beregningsmåten rammer gode velferdsstater. For eksempel er Danmark og EU-kommisjonen uenig om hvor mye av de danske kostnadene knyttet til tidligpensjon som skal regnes med som strukturelt underskudd og dermed må kuttes. Dette viser tydelig at reguleringene ikke er objektive kalkuleringer, men politiske redskap.
- Mer makt samles hos landene i eurosonen, som skal koordinere seg enda mer. Eurosonelandene har kvalifisert flertall i EUs organer. Det etableres egne faste toppmøter for eurolandene minst to ganger i året.
- Mer makt til EU-kommisjonen. Gjennom den såkalte «omvendt kvalifisert flertall»-prosedyren, kreves det et flertallsvedtak mot for å stanse tiltak mot land som bryter retningslinjene, som for eksempel bøtelegging.

Danmark har spart har spart 338 mrd på euro-nei

Av EUs totale gjeld og garantier hefter Danmark for i alt 20,6 milliarder danske kroner. Hadde Danmark vært medlem av euroen, skulle landet betalt 87 mrd til stabilitetsfondet ESM, stilt garantier for 95 mrd gjennom fondet EFSF og betalt 156 mrd til gjenoppfylling av kassen i EUs sentralbank ESB. Totalt 358 mrd danske kroner. Det viser beregninger som lektor i internasjonal økonomi på Handelshøyskolen ved Århus Universitet, Christian Bjørnskov, og sjefsøkonom i FIH Erhvervsbank Christian Blaabjerg har gjort for avisen Jyllands-Posten i juli 2012.

Del II

Konsekvensene av krisen

«Den europeiske sosiale modellen undermineres.»

Euro-LOs utredningskontor ETUI om krisens konsekvenser for arbeidslivsregelverket

Rapporten *The crisis and national labour law reforms: a mapping exercise* (2012)

Misnøyen mot EU brer om seg: EUs økonomiske krise er blitt en sosial krise som rammer mange og som har ført til voksende motstand mot den såkalte krisepolitikken og EU. En av de mest markante bevegelsene er spanske Indignados, her fra en demonstrasjon våren 2012. (Foto: Ioanna Gimmopoulou.)

Kvinner og krise: Ei synleg krise i heimen

Alle konsekvensane av krise i Europa er ikkje like synlege i nyheitsstraumen som krisefond, lån, kuttprogram og Angela Merkel. Konsekvensane i heimen er lite framme i offentlegheita, men dramatiske for dei mange kvinnene i Europa som vert råka av krise.

Av Eva Marie Mathisen

Kvinnepolitisk sekretær i Nei til EU

I denne artikkelen skal vi sjå på nokre av konsekvensane av krise for kvinner, slik som arbeidsløyse, aukande fattigdom og vald mot kvinner. Utgangspunktet vårt er at krise råkar kvinner hardare enn ho råkar menn.

For sjølv UTAN krise er kvinner dårlegare stilt på arbeidsmarknaden enn menn. Kvinner arbeider i kvinneyrke og på kvinnearbeidsplassar, og har kvinneløn. Kvinner har både lågstatusyrke/-oppgåver og får lågare betalt enn menn. Meir enn halvparten av den kvinnelege arbeidsstokken i Europa består av administrative assistentar, butikkarbeidarar og ufaglært arbeidskraft. Dei har omsorgsoppgåver og vaskejobbar. Kvinner tek seg av eldre slektningar og kvinner tek seg av ungane.

Dette kjønnsrollemønsteret blir forsterka av den økonomiske, politiske OG sosiale krise vi no ser i mange EU-land.

Statistikken fortel sitt

I mange land i Sør-Europa er dette kjønnsrollemønsteret endå tydelegare enn i Noreg. Statistikken frå Eurostat fortel sitt: Berre 50 prosent av kvinner i arbeidsdyktig alder (20-64 år) arbeider i land som Hellas og Italia. I Spania er det litt betre stilt. I Noreg arbeider 77

prosent av kvinnene, og vi blir så vidt slått av Island og Sverige.

Felles for alle desse landa i Sør-Europa er ikkje berre den låge sysselsettinga blant kvinner, men også at talet på kvinner som har blitt arbeidslause dei siste åra, har gått opp. På grunn av kjønnsrollemønsteret, har kvinner dobbelt så vanskeleg for å få arbeid igjen når dei fyrst blir arbeidsledige.

Mange problem med arbeidsløyse

Problema med at så få kvinner arbeider og at det er ei aukande arbeidsløyse blant kvinner, er mange. Å bli arbeidsledig kan sjølvstilt innebera dramatiske endringar i liva til kvar einskild kvinne og hennar familie, men det har også store samfunnsmessige konsekvensar. For EU som union inneber det nok eit nederlag i vegen mot målsetnadene slegne fast i strategien for vekst og sysselsetting fram mot 2020, *Europa 2020-strategien*. I strategien tek EU mål av seg å bli ein av dei leiande økonomiane i verda og for å nå dei økonomiske måla må fleire kvinner ut i arbeid. 75 prosent av den kvinnelege, arbeidsdyktige folkemengda mellom 20 til 64 år skal ut i arbeid. EU er langt unna dette målet.

Kvinner og menn arbeider i ulike sektorar av arbeidslivet. I byrjinga av krisa var det menn i bygg- og anleggsbransjen som mista jobben, men etterkvart slo krisa ut i sektorar der det arbeidde fleire kvinner. Spesielt utsett er offentleg sektor. Til dømes er 80 prosent av dei som arbeider i bygg- og anleggsbransjen menn, medan 78 prosent av tilsette i helse- og sosialnæringane og over 60 prosent av lærarane i grunnskulen, er kvinner. Det seier seg sjølv at når harde pålegg om innstramming i offentleg sektor kjem, rårar dette kvinner i form av auka deltidsarbeid, mellombelse kontraktar og arbeidsløyse.

Kvinner melder altså om aukande bruk av deltidsarbeid, eit meir intensivt arbeidsliv,

mellombelse kontraktar, meir fleksibilitet i arbeidsmarknaden, og ei aukande (seksuell) trakassering på arbeidsplassen. Alt som følge av krisa.

Men statistikken kan også lyga

Utgangspunktet for artikkelen er at kvinner blir hardare ramma enn menn. Dette biletet kan sjølvsagt nyanserast. I forhold til tidlegare økonomiske resesjonar er kvinner meir integrerte i arbeidsmarknaden, kvinner har leiarstillingar og gjer karriere. Det er meir vanleg at begge to i hushaldet arbeider, og det finst kvinner som tener meir enn menn.

Statistikken kan samstundes forvrenge sanninga. Det er langt færre kvinner som registrerer seg som arbeidsledige når dei vert ledige – dei har jo allereie eit arbeid i heimen! Har den andre personen i hushaldet allereie eit arbeid er det også mindre sannsynleg å registrera seg som arbeidsledig, i alle fall om du er kvinne.

Fattigdom er relatert til kjønn

Fattigdom er ein følge av krisa, og fattigdommen er kjønnsbasert («poverty is gendered»¹). Over heile verda er fattigdommen størst hos kvinner. Slik er det også i EU, sjølv om skilnadene varierer mellom medlemslanda. 17 prosent av kvinnene i dei 27 EU-landa lever i fattigdom – eit svært høgt tal når ein tenkjer på at dette er den rikaste delen av verda!

Fattigdom er tett samanvove med deltaking på arbeidsmarknaden. Med krisa har talet på tilsette med faste kontraktar minka og stadig fleire arbeider med mellombelse kontraktar. Risikoen for å hamna under fattigdomsgrensa er for dei som arbeider deltid 11 prosent mot 7 for dei som arbeider fulltid, og for dei som har midlertidige kontraktar 13 prosent mot dei som er fast tilsett 5 prosent.²

Erfaringar frå tidlegare resesjonar, på tidleg 1980-tal og tidleg 1990-tal, fortel oss at økonomiske nedturar råkar bransjar ulikt. Manufakturbransjen vert hardare ramma enn tenesteyting. I Slovakia er til dømes 90 prosent av dei tilsette i tekstilindustrien og tilstøytande næringar eldre kvinner med låg utdanning. Tekstilindustrien har gått på like store nederlag som bilindustrien som er ein mannsdominert bransje. For eldre kvinner i småbyar og bygder i Slovakia er det no nesten umogleg å finna arbeid. Eit anna relevant poeng er at statelege tiltak som går ut på å redde bedrifter, som oftast går til å berga bilindustri eller anna eksportretta industri. Det er sjeldnare at tekstil- og detaljvarehandelen opplever å få offentlege tilskot og subsidiar i krisetider, og det er jo nettopp i desse næringane vi finn kvinnelege tilsette.

Ulik løn for likt arbeid

Kvar haust når studietala er klare og semesterstart byrjar, kan norske og europeiske utdanningsinstitusjonar gle seg over ei utvikling der rundt seksti prosent av dei som tek høgare utdanning er kvinner. Men etter endt eksamen stoppar den gledelege utviklinga på vegen mot eit meir likestilt samfunn opp. Spesielt store er kjønnsforskjellane i lønsutbetalinga. I 2012 tente kvinner i EU-landa 16,4 prosent mindre enn menn. Forskjellane mellom kvinne- og mannløn varierer mykje frå land til land i EU. I Tyskland er forskjellane på heile 23 prosent, i Storbritannia 20 og i Frankrike 16 prosent. Estland, Tyskland, Austerrike og Tsjekkia skil seg ut som verstingland.³

Likelønsproblematikken er den eldste konflikten i EUs likestillingspolitikk. I 1971 gjekk den belgiske flyvertinna Gabrielle Dedrenne til sak mot det belgiske nasjonale flyselskapet. Ho hadde blitt tvangspensjonert som 40-åring, medan dei mannlege tilsette i det same flyselskapet ikkje hadde noko øvre pensjonsalder. Dedrenne meinte at ho med pensjoneringa hadde

tapt både løn og framtidige pensjonsrettar. Dette vart starten på fleire rettsakar som til slutt endte opp med siger til Dedrenne og det fyrste direktivet om likeløn i 1975. Etterkvart har det kome til fleire direktiv som utdjuar likestillingsområdet, slik som foreldrepermisjon og graviditet. EU har altså lovverket på plass, men unionen har svært få effektive virkemiddel for å jamna ut forskjellane i løn.

Dei to siste åra har EU markert likelønsproblematikken med ein spesiell dag, «Equal Pay Day». Equal Pay Day er den dagen i året som symboliserer kor mange ekstra dagar kvinner må arbeida for å få same løn som menn. Dagen har vore 5. mars dei siste åra. Også i nokre EU-land og i Australia og USA markerer organisasjonar denne dagen som rett og slett er ein haldningskampanje utan spesielle virkemiddel. Med krisa i bakhovudet er det vel ingen grunn til å tru at lønsforskjellane vil bli utlikna med det fyrste, om ikkje EU tyr til sterkare lut.

Hard nøtt i EU

Det er inga tvil om at likestilling mellom kvinner og menn er ei hard nøtt i EU. Politikkområdet ligg i skjeringspunktet mellom den indre marknaden, som Noreg er med i gjennom EØS, og samarbeid på andre område, slik som helse-, sosial- og ein del utanrikspolitik, som Noreg ikkje deltek i. Dei sistnemnte er også område der EU i mindre grad har overnasjonal myndigheit, men som det likevel blir utarbeidd felles strategiar og målsetjingar på. Eit sentralt spørsmål er dermed kor langt EU til ei kvar tid kan gå i å hindre eller påleggje medlemsstatane å gjennomføre likestillingstiltak.

EU grunngev ofte likestillingspolitikken sin med at det er ein grunnleggjande verdi som unionen arbeider for, men det hender også at unionen grunngev likestilling med økonomisk vekst:

«Økonomisk og social samhörighed, bæredygtig vækst og konkurrenceevne samt løsning af de demografiske udfordringer forudsætter, at der reelt er ligestilling mellem mænd og kvinder.»⁴

Når reglar og pålegg står mot EUs grunnleggjande idear om fri flyt av arbeidskraft og kapital, får dette eit uttrykk i ein passiv politikk som Equal Pay Day og haldningskampanjar. Det mest aktuelle dømet gjeld styrekvotering i bedrifter der EU har venta lenge med å innføra reglar og pålegg. No verserer det eit utkast til eit nytt lovforslag frå EU-kommisjonen som går ut på at selskap i EU innan 2020 må ha 40 prosent kvinner i styra, viss ikkje får dei sanksjonar eller bøter. I skrivande stund har ni land, med Storbritannia i spissen, sendt eit brev til kommisjonen med eit utvetydeleg krav om at forslaget ikkje må gå vidare til formell handsaming i oktober. Det gjenstår altså å sjå om lovforslaget blir vedteke og om det faktisk vil føra til noko.

Valden aukar med krise

For å skjøna kvifor vald mot kvinner aukar i krisetider, må vi sjå på kjønnsrollemønster og på kjønnsidentitet. For menn kan det å mista jobben utgjera eit stort nederlag, personleg og i sosiale relasjonar. Tap av makt og tap av rolla som «familiens forsørgjar» kan føra til at nokre reagerer med vald. Valden går ofte ut over ektefelle og i nokre tilfelle også barn. Vi ser også at fleire og fleire kvinner må ty til prostitusjon for å skaffa seg inntekt, og at fleire blir utsette for trafficking.

I den rumenske regionen Iași, den tredje største regionen i landet, med 723 553 innbyggjarar, finst det no berre eitt krisesenter for kvinner utsett for vald og seksuelle overgrep. Men på grunn av manglande statlege midlar og ein aukande mangel på midlar frå NGO-ar, lir senteret. Det finst inga fri rettshjelp for kvinner i Romania, og for mange er bussbilletten

i seg sjølv for dyr for å koma seg frå den rumenske landsbygda til krisesenteret i Iași.

Eit stort problem

Vald er eit stort problem i Romania. I ei undersøking frå 2003 (altså før krisa) vart vald i nære sosiale relasjonar i Romania kartlagt. Nokre av hovudfunna var at rundt 800 000 kvinner oppgav at dei jamleg var utsett for vold (i varierende grad) frå familiemedlemmer, over 340 000 born under 14 år oppgav at dei jamleg opplevde valdssituasjonar mellom foreldra og at Romanias innbyggjarar var meir tolerante for familievold samanlikna med andre land.⁵

I 2009 rapporterte halvparten av krisesentera i Slovakia om eit aukande tal kvinner som var utsette for kjønnsbasert vald, i tillegg til at talet på kvinner med barn som søkte vern og trygge forhold etter skilsmisser eller arbeidsløyse, også auka. Alle krisesentera i Slovakia rapporterte om finansielle problem som var direkte relaterte til krisa, både at offentlege styresmakter kutta i overføringane, men også ein nedgang i økonomiske overføringar frå NGO-ar og frå privatpersonar som heller ville spare pengane sine i ei krisetid enn å gje dei vekk i støtte. Følgjene er at fleire kvinner må få hjelp med færre ressursar.

Krisa fører til færre barn

Eit stort demografisk problem som har oppstått i kjølvatnet av krisa er nedgangen i fødselstala. Oppseiingar, usikkerheit og den pressa økonomien gjer at fødselstala har gått ned i 25 av 31 vestlege land. Til den danske avisa *Politiken* seier seniorforskar Tomas Sobotka ved Universitetet i Wien:

«– Det er en klar trend. Etter at krisen rammet, har fertiliteten sunket i Europa, USA og en rekke andre av verdens rikeste land.

– Jeg tror at forklaringen er at den økonomiske

krisen, og den usikkerhet og frykt for arbeidsløshet som den bringer, får mange unge til å vente med å stifte familie, sier han.»⁶

I Latvia har fertiliteten rast frå 1,44 barn per kvinne i 2008 til 1,14 i 2011. Det er ein enorm nedgang i den demografiske verda, der endringar vert måla i mikroskopiske desimalar.

Nedgangen er størst i mellom anna Spania, Hellas, Estland, Ungarn og Island: Alle land hardt ramma av økonomisk krise.

Krisa er synleg i heimen

For kvinner betyr ofte krisa at ein må tilbake til kjøkkenet og til barnepass, men også at det i tillegg kan bli vanskelegare å vera heime, med mindre pengar og med aukande rus- og valdsproblematikk. Det er gjort lite forskning på korleis krisa vil slå ut for kvinner utover den generelle arbeidsmarknadsstatistikken. Det er nok ikkje berre fordi krisa er relativt fersk, men også fordi nokre av dei verste utslaga av krisa for kvinner skjer bak lukka dører, i heimen. «Slaget om kjøkkenbenken» går føre seg bak dei fire veggane i heimen. Polske forskarar seier det slik:

«Sett ut frå eit kjønnsperspektiv er krisa fyrst og fremst synleg i heimen. Vi treng å samle meir data om husarbeidet... Slik data er ofte meir vanskeleg å få tak i enn typisk arbeidsmarknadsdata.»⁷

Krisa er pågåande og ringverknadene ho skapar vil vi kunna sjå i lang tid framover. Ein ting er i alle fall sikkert: Dei som har det ille frå før, får det verre med krisa. Kvinner som er spesielt ille stilt er åleinemødrer, kvinner i rurale område og kvinner med funksjonshemmingar av ulik type. Kanskje dei som har det aller verst er innvandrarkvinner som i tillegg til å overvinna sosiale og kulturelle hindringar i det nye

landet, også må pressa seg inn på arbeidsmarknaden.

Krisa er heller ikkje berre eit kvinnespørsmål, det er eit spørsmål for alle, der dei som vert råka hardest er dei som står nedst på den sosiale rangstigen. Ungdom og eldre står utsett til. Det gjeld utsette minoritetar i Europa, som til dømes romfolket, det gjeld flyktningar og innvandrarakar til Europa og folk med ulike typar funksjonshemmingar. Konsekvensane av krisa vert tydelege mellom kvinner og menn, men skilnadene viser seg mellom nasjonalitetar og sosiale klassar.

Kjelder

«Women's poverty and social exclusion in the European Union at a time of recession. An Invisible Crisis?» Rapport laga av Oxfam International og European Women's Lobby, mars 2010.

«How the european crisis is impacting women's lives» Rapport frå konferansen XII AWID Forum i Istanbul, 22. april 2012, av WIDE PLUS. <http://www.womenlobby.org/spip.php?article3555>

«Has economic crisis hit women harder?» Kommentar av Anna Vvedenskaja på New Europe Online. <http://www.neweurope.eu/article/has-economic-crisis-hit-women-harder>

«Women in public sector hit hard by economic crisis» Artikkel av Dean Carroll på *PublicServiceEurope.com*. <http://www.publicserviceeurope.com/article/673/women-in-public-sector-hit-hard-by-economic-crisis>

«Økonomisk krise fører til færre fødsler» Artikkel fra NTB, på Hegnar Online 05.07.2012. <http://www.hegnar.no/kvinner/article698577.ece>

«Europe 2020: Labour market participation of women», Rapport frå Europe2020, samanlikning av medlemslanda, 2010. http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/themes/23_labour_market_participation_of_women.pdf

«Erklæring fra Europa-Kommissionen på Den Internationale Kvindedag 2010» <http://eur-lex.europa.eu/Notice.do?mode=dbl&lang=da&ihmlang=da&lng1=da,da&lng2=bg,cs,da,de,el,en,es,et,fi,fr,hu,it,lt,lv,mt,nl,pl,pt,ro,sk,sl,sv,&val=509096:cs&page=>

«EU-nei til kvinnekvotering i styrer», artikkel på nrk.no, 17. september 2012. <http://www.nrk.no/okonomi/eu-nei-til-kvinnekvotering-i-styler-1.8325688>

«Domestic violence in Romania: the law, the court system», rapport av AMERICAN BAR ASSOCIATION. Central European and Eurasian Law Initiative, 2007. http://apps.americanbar.org/rol/publications/ee_romania_domestic_violence_final_report_0407.pdf

«Impact of the crisis on women's work conditions», av Marta Trawinska, omtale av forskingsrapport, publisert 24. august 2011. <http://www.eurofound.europa.eu/ewco/2011/05/PL11050191.htm>

Noter

1 «Women`s poverty and social exclution...», 2010, s. 4.

2 Ibid, s. 14.

3 «Europe 2020: Labour market participation of women», 2010, s. 3-4.

4 Erklæring frå kommisjonen på kvinnetdagen 2010.

5 «Domestic violence in Romania: the law, the court system», 2007, s. 14.

6 5. juli 2012, attgjøve i NTB-melding.

7 Marta Trawinska, «Impact of the crisis on women's work conditions».

Nedskjæringene og ledighetskrisen for ungdom

Arbeidsløsheten for ungdom er mye mer følsom for nedgangstider enn den generelle ledigheten. Virkningene kan vare i flere tiår.

Av Iyanatul Islam

Økonom og seksjonssjef i Den internasjonale arbeidslivsorganisasjonen ILO

Arbeidsledigheten blant ungdom har nådd urovekkende proporsjoner i industrilandene og spesielt i eurosonen.¹ Problemet har dukket opp mot den dystre bakgrunnen av en langvarig resesjon. Veksten i eurosonen har vært tilnærmet null i siste kvartal. Spania og Hellas har den tvilsomme æren av å ha mer enn 50 prosent av ungdommene uten jobb.

Det er godt kjent at om man ikke finner en jobb etter en nedgangsperiode, kan det sette dype arr på unge mennesker. Virkningene viser seg i redusert sysselsetting og inntjeningsmuligheter som kan vare flere tiår. Unge mennesker med begrensede ferdigheter og fra vanskeligstilt bakgrunn er spesielt sårbare for slik «arrdannelse». Det er også velkjente sosiale kostnader knyttet til høy og vedvarende arbeidsledighet blant ungdom: høyere forekomst av depresjoner, økt kriminalitet, større ulikhet, skattemessige kostnader i form av tapt produksjon og lavere skatteinntekter og høyere sosiale og politiske spenninger.²

Innstramningene har gitt økt ledighet

En fersk studie fra ILO har vist at økningen i ungdomsledigheten mellom 2009 og 2011 i OECD har en tendens til å være høyere for økonomier som har gjennomgått sterke innstramninger i finanspolitikken.³

Enkle regresjonsanslag tyder på at ett prosentpoeng økning i strukturell (aktivitetskorrigert) budsjettbalanse er anslått å øke ungdomsledigheten med 1,5 prosentpoeng.

Dette anslaget kan virke høyere enn den som ble funnet i en IMF-studie der en endring i den finanspolitiske konsolideringen på ett prosentpoeng for et utvalg av 173 tilfeller i OECD-landene knyttet til en økning i den generelle ledigheten på 0,5 prosentpoeng.⁴ Det er imidlertid velkjent at ledighetsraten for ungdom er mye mer følsom for nedgangstider enn den generelle ledigheten.⁵ Derfor er funnene i samsvar med dette mønsteret.

Strukturelle faktorer strekker ikke til

Kritikere kan hevde at årsakssammenhengen mellom finanspolitiske nedskjæringer og sysselsettingskrisen for ungdom i Europa er misvisende. Lav sysselsetting blant unge er først og fremst et resultat av strukturelle faktorer, hevdes det, som for eksempel dårlig tilpassede ferdigheter, tyngende arbeidsmiljølover og et dårlig forretningsklima som begrenser jobbmuligheter for unge mennesker. Menyen av politiske anbefalinger som følger av et slikt perspektiv konsentrerer seg om tiltak på tilbudssiden, for eksempel bedre tilpasning av de unges ferdigheter, reformering av arbeidsmarkeds-tiltak og å forbedre forholdene i næringslivet.

Strukturelle faktorer er nyttig for å forstå *nivåer* av arbeidsledighet blant ungdom, men de forklarer ikke nødvendigvis *nye trender* i ungdomsledigheten. Det er vanskelig å argumentere for at tilpasningen av ferdighetene har blitt betydelig forverret mellom nå og 2007. Faktisk finner en fersk undersøkelse foretatt av Federal Reserve Bank of Chicago at det er «.. begrenset dokumentasjon av dårlig tilpassede ferdigheter» i det amerikanske arbeidsmarkedet.⁶ Videre er den dominerende trenden en reduksjon, heller enn en økning, i lovgivning som beskytter arbeidsmiljø og sysselsetting

i en stor gruppe av land og særlig i de avanserte økonomiene.⁷

På samme måte er det vanskelig å argumentere for at virksomhetenes rammer i form av byråkrati og byråkratiske hindringer har blitt betydelig forverret i EU i kjølvannet av de globale finansielle og økonomiske krisene i 2008-2009. Det som har endret seg mellom 2009 og nå er en avgjørende overgang fra finanspolitisk stimulans til finanspolitisk konsolidering (målet om budsjettbalanse). Kostnadene ved dette skiftet bæres dessverre i uforholdsmessig grad av unge menn og kvinner.

Teksten er opprinnelig skrevet for et prosjekt om ungdomsledigheten i Europa som drives av Friedrich-Ebert-Stiftung og tidsskriftet Social Europe Journal. Oversatt fra engelsk av Morten Harper.

Noter

1 Social Europe Journal har produsert flere fremragende artikler om temaet ungdomsledighet. Håndtering av sysselsettingskrisen blant ungdom var også et av temaene på 101. sesjon av Den internasjonale arbeidskonferansen for ILO som ble holdt i Genève mellom 30. mai og 14. juni 2012.

2 Se Bell, David og David Blanchflower (2009). «What should be done about rising unemployment in the UK?», Stirling Economics Discussion Papers 2009-06; Morsy, H (2012). «Scarred Generation», Finance & Development, 49(1), 15-17, tilgjengelig på <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2012/03/morsy.htm>

3 Se Matsumoto, M, Hengge, M og Islam, I (2012) «Tackling the Youth Employment Crisis: A Macroeconomic Perspective», Employment Working Paper Number 124, ILO, Genève, tilgjengelig på <http://labordoc.ilo.org/record/446693?ln=fr>

4 Ball, L, Leigh, D og Loungani, P (2011) «Painful medicine» Finance and Development, September, 48(3), tilgjengelig på <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2011/09/ball.htm>

5 Matsumoto, Hengge og Islam (op.cit)

6 Faberman, RJ og Bhasker, M (2012) «Is there a skills mismatch in the labor market?» ChicagoFedLetter, juli, nr 300, http://www.chicagofed.org/digital_assets/publications/chicago_fed_letter/2012/cfljuly2012_300.pdf

7 ILO / ILS (2012, kapittel 3) The World of Work Report, Genève, tilgjengelig på <http://www.ilo.org/global/publications/books/world-of-work/lang-en/index.htm>

Harde bud for å få krisehjelp

Kravene for å få krisehjelp kortsletter internasjonalt anerkjente regler for organisasjons- og forhandlingsfrihet.

Av Knut Arne Sanden

Distriktssekretær for LOs Brussel-kontor

Gjennom en lang og travel høstsesong fortsetter EUs ledere søket på å komme ut av den omfattende økonomiske krisen. I september fyrte den europeiske sentralbanken, ESB, av en ny slags bazooka som tar sikte på å berolige finanskreftene og gjenoppbygge tillit til den felles valutaen. Tilsynelatende skal banken nå, med tvilende aksept fra tyske myndigheter, kjøpe statsobligasjoner i ubegrensede mengder i land som har fått en alt for høy rente på sine lån. Med en sentralbankrente på 0,75 prosent synes det noe merkelig at land som Spania og Italia skal måtte betale en rente opp mot ti ganger høyere for å få finansiert sine statlige lån.

Også denne gangen reagerte finansmarkedene og børsene positivt, men det gjenstår å se hvor lenge effekten vil vare. Noen mener at man nå har passert vendebøyen og at det heretter skal være mulig å komme seg økonomisk opp i knestående. Men det skjer uansett på bekostning av vanlige lønsmottakere. Portugal, Irland og Hellas har fått krisehjelp fra troikaen, EU-kommisjonen, Den europeiske sentralbanken og Det internasjonale pengefondet, men det er en hjelp på meget stramme vilkår.

Kortsletter ILO

Det europeiske faglige forskningsinstituttet, ETUI, har satt seg inn i en del av disse vilkårene, og de kortsletter

tidligere internasjonalt anerkjente regler for organisasjonsfrihet og forhandlingsfrihet som dekkes av konvensjoner utarbeidet av trepartsorganisasjonen ILO. Vilkårene dikteres på en slik måte at det finnes lite rom igjen for en demokratisk behandling, langt mindre at arbeidslivets parter involveres. Rapporten finnes på www.etui.org.

Disse kravene gjør at Italia og Spania i det lengste ikke har villet be om noen form for EU-hjelp, men prøver i stedet å innføre innsparinger og andre tiltak på egen hånd. Virkningen i praksis blir likevel ikke så ulik, om den er egengenerert eller påført utenfra.

Portugals instruksjer

Her ser vi først og fremst på tiltakene rettet mot Portugal. De er ikke ulike fra det Irland og Hellas er pålagt. Det viktigste er at arbeidsrettslovgivningen som skal beskytte ansatte, endres i avregulert retning. Dette endrer de grunnleggende strukturer og maktforhold mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne ved at det kollektive element gjennom felles tariffavtaler svekkes eller fjernes helt. Argumentet er alltid det samme, behovet for økt fleksibilitet.

Troikaen som styrer dette inngår det de kaller «Memorandum of Understanding» som i liten grad kan oppfattes som en felles forståelse av hva som må gjøres, selv om det heter seg at den skal forhandles fram mellom troikaen og medlemsstatene. Portugal fikk sitt memorandum (MoU) selveste 17. mai i 2011 uten at det ble flagget av den grunn.

Kravene til offentlige sektor er en reduksjon over hele linja på 15 prosent i bemanning. Ansatte må bli mer mobile og fleksible i den offentlige administrasjonen. Kompensasjonsordninger og «frynsegoder» må revideres. Lønninger skal fryses og forfremmelser skal begrenses. Helseytelser til de ansatte skal reduseres og arbeidsgivers kostnader skal senkes. All pensjon over 1500 euro i måneden (ca 11 000 kroner) skal reduseres.

Arbeidsløshetsstrygden må reformeres. Offentlig eide selskap skal privatiseres slik som flyselskapet TAP, energiselskapene, forsikring og andre statlige selskaper skal selges.

Tiltak på arbeidsmarkedet

På arbeidsmarkedet skal følgende tiltak settes i gang: Ledighetstrygden skal endres særlig for de langtidsledige. Stillingsvernet skal reformeres for å skape nye jobber og lette overføringen av arbeidskraft mellom sektorer og bransjer. Arbeidstidsreglene må mykes opp for å øke selskapenes konkurransevne.

Sluttvederlag ved oppsigelser skal ned fra 30 til 10 dager lønn per års ansettelse for fast ansatte. For korttidsansatte skal sluttvederlag ned fra 36 dager til ti dager per års ansettelse. Saklige grunner for individuell oppsigelse skal svekkes og ansiennitetsprinsippet skal i hovedsak oppheves.

Innføring av lokal arbeidstidsbank som kan brukes ved svingninger i arbeidsmengden. Betaling for overtid i lovverket skal reduseres fra 100 prosent til maksimalt 50 prosent. Avspasering skal begrenses til 25 prosent.

Brems på lønningene

Minstelønn kan bare økes hvis arbeidsmarkedet tilsier det. Ny definisjon av allmenngjøring av kollektive avtaler til å omfatte uorganiserte bedrifter. Gjennomgang av trepartsavtaler for generell lønnsutvikling. Lettere å avslutte tariffavtaler som ikke fornyes.

Tarifforhandlingene skal desentraliseres ned til bedriftsnivå. Forhandlingsretten overføres fra fagforeningene til bedriftsutvalg og lokale tillitsvalgte. Bedriftsutvalg kan inngå bedriftsavtaler i bedrifter med flere enn 250 ansatte. Åpning for at bedriftsutvalg kan inngå lokale avtaler uten deltakelse av fagforeninger. Nedleggelse av forhandlingsinstitusjoner.

Effekten av dette vil bli at flere arbeidstakere ikke vil dekkes av sentrale tariffavtaler. Prosessen startet

allerede under den konservative regjeringen, men forsterkes ytterligere gjennom disse kravene. Lønnsutviklingen lokalt skal bare kunne følge produktivtetsveksten

Tiltak uten ankeinstans

En rekke av disse tiltakene kan stride mot ILOs regelverk, men også EUs egne traktatbestemmelser og charteret for grunnleggende rettigheter som nå er bindende bestemmelser i selve Lisboatraktaten. De bryter også mot Europarådets sosialpakt. Det som er aller mest skremmende er at det er ingen ankeinstans for tiltakene som bare kan oppheves i EUs ministerråd.

Hvis man til dette bildet legger til arbeidsgivernes oppførsel i sommer i ILOs hovedforsamling hvor de satte et stort spørsmålstegn ved streikeretten, er det alvorlig grunn til bekymring over utviklingen. Når NHO støttet de øvrige arbeidsgiverne, «av tekniske og juridiske grunner», kan man lure på hva man mener med den europeiske sosiale modellen?

Eurokrisen og Irland

EU-medlemskapet er ikke alene årsak til den økonomiske krisen i Irland, men EU og finanspakten forsterker og opprettholder nedgangstidene.

Av Lill Fanny Sæther

Fylkessekretær og stedfortredende faglig sekretær i Nei til EU

EU-medlemskapet er ikke alene årsak til den økonomiske krisen i Irland, som begynte som en bank- og eiendoms Krise, ikke ulik den tilsvarende krisen i USA. Men EUs politikk, med utstrakt markedsliberalisme, de fire friheter, traktater og direktiver som alle trekker i samme retning, og euroen som valuta, bidrar til, forsterker og opprettholder krisen.

Det har aldri vært stor motstand mot EU-medlemskapet i Irland på tross av to ganger nei i folkeavstemninger over traktater. Men det er økende motstand mot konsekvensene av medlemskapet og valutaunionen, fordi de ikke kan bruke finansielle virkemidler som de hadde kunnet med en egen valuta. Men konklusjonen er ikke utmelding av EU eller avvikling av euroen. Sinnet retter seg mot egen regjering og tidligere finansfolk som lot bankkrisen utvikle seg, og mot at vanlige folk – «the Taxpayer» – betaler, og ikke de som er reelt ansvarlige.

Irland, EU og eurosamarbeidet

Irland har hatt stor nytte av EU-medlemskapet fordi landet var så fattig da de ble med i 1973 at det var netto mottager av overføringer fram til EU-utvidelsen og Nice-traktaten i 2001. Irland gikk fra å være et ressursfattig jordbrukssamfunn til å bli en anerkjent produsent innen blant annet høyteknologi og farmasi som eksporteres til verdensmarkedet. Fra 1990 var

den årlige veksttakten 6-8 prosent, det dobbelte av EU-gjennomsnittet. Veksten skyldtes i hovedsak den finansielle støtten fra EU og en gunstig selskapskatt på 12,5 prosent som EU er imot, men som Irland tviholder på.

Irene stemte nei til Nice-traktaten i første avstemning med ca 54 prosent og i 2008 stemte 53,4 prosent nei til den reviderte Lisboa-traktaten. En enda mer ekstrem versjon av traktaten, kalt EUs grunnlov, hadde tidligere blitt avvist av folket i Frankrike og Nederland. Men, som med alle folkeavstemninger i EU-land, stemmes det om igjen for at det skal bli ja. Irene fikk en del garantier fra EU begge gangene, noe som bidro til ja-standpunktet, sammen med massiv markedsføring som også var finansiert av EU.

Irland kom med i EUs valutaunion fra starten og innførte euroen fra 1. januar 2002 uten særlig debatt. Etter at euroen var innført var bankene ivrige etter å ekspandere og utvide sine utlånsporteføljer, og det ble innført insentiver for å investere i eiendomsmarkedet, noe som ledet til boligboble og bankkrise.

Under folkeavstemningen om EUs finanspakt tidligere i år ble det 60,3 prosent ja og 39,7 nei. Det var massiv skremselspropaganda fra regjeringen, de fleste politiske partier og media. Kronargumentet var at Irland kunne risikere å bli marginalisert i EU og ikke å få tilgang til mer krisehjelp hvis det ble nei. Det aller meste av informasjonen ut til folket støttet ja-siden, som også hadde et overtak når det gjaldt finansiell styrke. Nei-siden var dessuten for svak og dårlig organisert.

Boomen og krisen

I løpet av 90-tallet og den økonomiske boomen, kalt «The Celtic Tiger», ble det skapt ca 100 000 nye arbeidsplasser i Irland og økonomien ble fordoblet. Arbeidstakerne hadde også en god lønnsvekst. I løpet av denne perioden ble inntektsskatten redusert og

eiendomsskatten avvirket, skattesystemet ble dreiet mer mot indirekte skatter og reguleringen av bank- og finansvesenet ble svekket. Denne politikken var initiert av EU. Mye av politikken under «The Booming Years» gjorde at staten gikk glipp av store inntekter. Den økonomiske veksten ble opprettholdt kunstig fra 2003 til 2007 («The False Boom»). Landet hadde fortsatt lav skatt, det var billig å låne penger og få kreditt.

I september 2008, da krisen var et faktum og mange bankers likviditet var så dårlig at de måtte låne penger for å opprettholde den daglige driften, utstedte den daværende regjeringen en omstridt bankgaranti, for å unngå at bankene gikk konkurs. Derfor eies de fleste bankene nå av staten, det samme gjelder andre finansinstitusjoner og eiendommer. Siden skatteinngangen og andre inntekter var for lave mellom 1998 og 2008, hadde regjeringen egentlig ikke midler til å redde bankene. I 2010 måtte Irland derfor akseptere lån på ca 85 mrd euro fra EU. Å øke statens inntekter og senke offentlige utgifter er del av avtalen for å få kriselånet, og regjeringen har måttet gå med på veldig tøffe kutt og skatte- og avgiftsøkninger i såkalte Austerity Budgets – krisebudsjetter – siden 2008.

Første vesteuropeiske land i resesjon

Da virkningene av finanskrisen grep om seg høsten 2008 ble Irland det første vesteuropeiske landet som gikk inn i resesjon, det vil si negativ vekst to kvartaler på rad. Et revidert budsjett våren 2009 ble gjort opp med et underskudd tilsvarende 13 prosent av BNP.

I august 2012 nådde arbeidsledigheten 14,7 prosent, fra nesten ingen ledighet i 2007. Det irske hjemmemarkedet utgjør 70 prosent av Irlands økonomi og er følgelig viktig for økonomisk vekst. Arbeidsledigheten, usikkerhet med hensyn til fremtiden, ingen lønnsøkning og/eller lønns- og pensjonskutt i offentlig sektor har gjort at hjemmemarkedet har falt sammen. Folk bruker ikke penger. Regjeringen får fortsatt ikke inn

nok i skatter og avgifter, selv om de har økt ganske mye i de fire siste budsjettene.

Macdara Doyle, representant for Irish Congress of Trade Unions (ICTU), som tilsvarende LO i Norge, mener at skatte- og avgiftslettelser i boom-årene alene ikke ville ha skapt krisen og arbeidsløsheten, men at krisen er resultatet av avreguleringen av bankene og den etterfølgende redningsaksjonen, det vil si politikk og diktat fra EU. ICTU er fullt klar over at krisen blir forsøkt brukt til å svekke arbeidstakernes lønns- og arbeidsforhold, fagforeningenes styrke og faglige rettigheter, og de har advart regjeringen om at innstramminger og krisebudsjettene ikke vil løse Irlands problemer eller skape vekst og fremgang.

Fagbevegelsens svar på regjeringenes krisehåndtering og -budsjetter er nedfelt i en rapport, «Growth is The Key», hvor de foreslår ulike tiltak for å få Irland på fote igjen. Blant annet at regjeringen må investere i arbeidsplasser for igjen å skape etterspørsel etter varer og tjenester. ICTU har også arrangert massive protester og kampanjer. Tidligere i år samlet en demonstrasjon mot regjeringens krisehåndtering 100 000 deltakere i Dublins gater.

Hvordan rammer krisen den vanlige iren?

Regjeringen som gikk av etter et gigantisk tap i parlamentsvalget i 2011 foretok kutt i offentlig ansattes lønninger og pensjoner med ca 14 prosent i gjennomsnitt. Sykelønnsordningen er også svekket. Det er innført delvis ansettelsesstopp for å redusere antall offentlig ansatte med 24 750 i løpet av fire år. Arbeidsbyrden har derfor økt for de som er igjen, noe som merkes med færre skoleklasser og økende antall elever i hver klasse samt nedlegging av sykehus, sykehusavdelinger og andre helsetilbud. Dette er resultat av kutt i offentlige utgifter på titalls milliarder euro, og det er varslet nye kutt i helsesektoren på 1,4 milliarder i løpet av fire år.

250 prosent økning i eiendomsprisene på ti år under vekstårene ble etterfulgt av et nærmest fritt fall, og i 2012 frem til juli har prisene falt med hele 13,6 prosent. Mange har derfor havnet i en gjeldsfelle. De får ikke solgt huset sitt, som ofte ble kjøpt til overpris med lånte penger. Når de ikke kan betale avdrag og renter går husene på tvangsauksjon. Dette er resultat av en galopperende og uforsvarlig prisvekst, bankenes utlånspraksis under boomen, reduserte lønninger eller arbeidsledighet og bankenes innkrevingspraksis. Per mai 2012 sto 250 000 huseiere i fare for å bli kastet ut av hjemmene sine fordi de ikke klarer å betale boliglånet. Mange tusen har allerede mistet hjemmet sitt. Overalt ses såkalte spøkelseseiendommer, tomme hel- og halvferdige bolighus. Det var over 120 000 slike per juli 2011. Antallet godkjente nye bolighus har også falt med hele 63 prosent fra første kvartal 2011 til første kvartal 2012.

Barnefamilier under fattigdomsgrensen

Velferdsordninger, som ledighetstrygd og barnetrygd, skal kuttes med 2,8 milliarder på fire år, så de nesten 15 prosent arbeidsløse mottar reduserte ytelser i en kortere periode enn før. Barn og barnefamilier er spesielt utsatt. I 2012-budsjettet vil regjeringen spare opp til 45 mill euro ved å kutte barnetrygden til det tredje og fjerde barnet og videre med hhv. 19 og 17 euro per måned. Og det er fortsatt mange store barnefamilier i Irland. Tall fra Irlands statistiske sentralbyrå, Central Statistics Office (CSO), fra 2010 viser at sjansen for å havne under fattigdomsgrensen er 18,7 prosent for barnefamilier, mens den er 11,8 prosent for familier uten barn. Uten barnetrygd ville tallet for barnefamilier i 2010 ha vært 38,6 prosent. Inflasjonen er høy og prisene likeså sammenlignet med de andre eurolandene. Et eksempel er barnepass (barnehager), som nesten utelukkende er private i Irland, koster i gjennomsnitt 70 euro per mnd i Sverige og 700 euro i Irland.

Andre innsparingstiltak som rammer vanlige folk hardt er reduserte pleietjenester i hjemmet og vedtatt øking av merverdiavgiften til 23 prosent innen utgangen av 2014. Det innføres skatteøkninger på 5 milliarder euro og minimumslønnen er kuttet til 7,65 euro per time (ca 57 kroner). I år innføres en forhatt eiendomsskatt og en vannavgift kommer i løpet av 2013. Raseriet mot disse skattene skyldes ikke først og fremst størrelsen, men at de er pålagt etter instruks fra EU, Den europeiske sentralbanken (ECB) og IMF, kalt «The Troika», som i praksis har satt Irland under administrasjon.

Irland har lang tradisjon for å møte fattigdomsproblemet med utvandring. I løpet av boom-årene snudde strømmen, og 300-400 000 immigrerte til Irland, først og fremst fra de nye EU-landene i øst. Ved inngangen til det nye århundret hadde nedgangen i folketallet snudd til en årlig vekstrate på 1,13 prosent, i toppsjiktet i Europa. Men i løpet av de tre siste årene har ca 100 000 mennesker, av en befolkning på ca 4,5 millioner, reist, oftest til Canada og Australia. De som reiser er ofte unge og godt utdannede. Mer enn 3000 irer reiser nå hver måned, viser de siste tallene fra CSO. Dette er det høyeste tallet siden hungersnøden midt på 1800-tallet da ca 1,5 millioner utvandret først og fremst til England og USA.

EUs finanspakt stanser tiltak for vekst

Det er ventet at fremtidige budsjetter vil redusere hver irske families gjennomsnittlige økonomi med over 5000 euro, hvis økonomien ikke bedrer seg. 2012-budsjettet representerer 3,8 mrd euro i kutt og økte skatter, mens det vil kuttes ytterligere 8,6 mrd i årene 2013-2015.

Irland er ikke i samme situasjon som Hellas nå, men Irlands gjeld kan skape en tilsvarende krise også her. Det hevdes at det går bedre i Irland og at det er en liten vekst i 2012, men dette er ikke synlig på arbeidsledighetsstatistikken. Ifølge det offentlige statistikkbyrået

sank BNP med 1,1 prosent første kvartal 2012, sammenlignet med første kvartal 2011. Grunnen til at den irske eksportindustrien fortsatt går godt skyldes den lave selskapsskatten.

EUs finanspakt vil gjøre situasjonen i Irland verre. Landene som omfattes av pakten er underlagt et strengt regime og må føre en stram finanspolitikk. Tradisjonell motkonjunkturpolitikk eller Keynesianisme er forbudt. Det er få eller ingen tiltak for vekst og sysselsetting, noe som er helt nødvendig for å bekjempe krisen og oppnå økonomisk fremgang.

Spania: Ingen krise, det er et ran

Spanjolene protesterer fordi de mener at gjelda ikke er legitim, det er ikke deres lån.

Av Marte Gustad Iversen

Leder i Ungdom mot EU

I sommer var jeg med Ungdom mot EU på studietur til Madrid for å lære mer om de sosiale, politiske og økonomiske konsekvensene av krisa i Spania. Ved første øyekast går livet tilsynelatende som normalt i den spanske hovedstaden, men avisene preges av kriser og kutt, og det gjør også folk. Mange spanjoler er forbannet, ikke minst på egen regjering, men også på EU og hele det politiske og økonomiske systemet.

«Det er ingen krise, det er et ran!», var et av slagordene som ble ropt i en protestmarsj mot kuttpolitikken. I tillegg til reduksjon i lønninger for offentlig ansatte og pensjoner, rammes det offentlige tjenestetilbudet hardt, særlig innenfor helse og utdanning. Kuttene virker endeløse. På den andre siden har den spanske regjeringen økt momsen, samt andre skatter og avgifter. Lyset brennes i begge ender.

De indignerte

Unge spanjoler ser mørkt på framtiden. Det elendige arbeidsmarkedet, økte skolepenger og avvikling av støtteordninger spesielt tilpasset ungdoms inntreden på boligmarkedet, har gjort at gjennomsnittsalderen for å bli økonomisk uavhengig av foreldrene har økt til 30 år. Det fødes færre barn, og blant studenter og unge arbeidstagere er det en utbredt oppfatning at den eneste løsningen er å flytte utenlands. Dersom denne trenden fortsetter vil Spania relativt raskt og få ei demografisk krise med en stadig aldrende befolkning.

Til tross for en sterk mistro og avmaktfølelse har ikke spanjolene sluttet å engasjere seg. Hver eneste kveld arrangeres folkemøter i spanske byer, der alle som ønsker det kan delta, diskutere og legge strategier for politisk arbeid. 15M-bevegelsen (også kalt de indignerte) jobber mye med informasjonsspredning og med en kampanje kalt å avsløre løgnene. Krisa er nemlig ikke et resultat av lønnsfest, en overdådig velferdsstat og lånefinansierte statsbudsjetter, slik mange ynder å framstille den. Tvert imot er den spanske gjelda i hovedsak privat (84 prosent), og av denne igjen tilhører mesteparten banker og bedrifter, ikke vanlige husholdninger. Da finanskrisa rammet greide ikke bankene å gjøre opp for seg, og det er vanlige folk som må ta regningen. Når spanjolene protesterer er det fordi de mener at gjelda ikke er legitim, det er ikke deres lån. Derfor kaller de det et ran.

Ønsker et annet EU

Selv om frustrasjonen i Spania først og fremst rettes mot nasjonale styresmakter, er mange også kritiske til EU. De gir uttrykk for å ønske seg et annet EU. Ikke det rå markedsliberalistiske, toppstyrte EU som er i dag, men et EU som styrer mer på folkets premisser, og som ikke minst ivaretar demokratiske verdier. Spørsmålet er om det er mulig å oppnå. Som kjent har EU gjennom Lisboatraktaten nedfelt markedsliberalismen som ideologi og styringsform, og gjennom Eurotraktaten lagt strenge restriksjoner på nasjonale budsjetter og bruk av økonomiske styringsverktøy. Alle signaler fra EUs sentrale organer og ledere tyder på at det går mot mer integrasjon og overstyring, uten at det forankres i demokratiske prosesser.

Mens det nye EU meisles ut bak lukkede dører i Brussel er situasjonen i Spania fremdeles uavklart og alvorlig. Markedene håper på en krisepakke, mens spanjolene for all del vil unngå det. Som

ungdomsrepresentanten fra en av de to store spanske fagforeningene, UGT, uttrykte det: Vi krysser fingrene for at vi ikke må ta imot noen krisepakke. Det vil ødelegge Spania.

1 000 000 fattige spanjoler trenger hjelp

Antall fattige mennesker som søker hjelp fra hjelpeorganisasjonen Caritas i Spania har nå passert millionen. Siden 2007 har antall mennesker som får hjelp av Caritas, steget fra 370 000 til 1 010 000.

Mange av dem er arbeidsløse, og mange har mistet ledighetspengene etter at tiden er løpt ut. Ifølge offisielle tall er det nå 1,7 millioner familier der alle familiemedlemmene er uten arbeid. Arbeidsløsheten er vokst til nesten 25 prosent siden krisen begynte.

NTB 21.09.2012

Ungdomsledigheten i krisetider: Hvem har sviktet i Hellas?

Innstrammingsiltakene har tvunget frem flere endringer i gresk arbeidsrett. Ungdom er mest utsatt for oppsigelser.

Av Annie Tubadji

Økonom og Hellaskorrespondent for Friedrich-Ebert-Stiftung

Andelen av gresk ungdom som er utenfor arbeidsmarkedet økte med nesten 10 prosentpoeng (fra 63 prosent til 72 prosent) i perioden 2000-2008. Dette betyr at gjennom det siste tiåret, ble over to tredeler av greske ungdommer ikke involvert aktivt i arbeidsmarkedet. I tillegg viser tall fra Eurostat at for et tiår siden var kvinnelig ungdomsledighet i Hellas nesten det dobbelte av ledigheten i både EU15 og EU27, mens den mannlige ungdomsledigheten var nesten den samme i Hellas som gjennomsnittet. Den mannlige ungdomsledigheten økte betydelig i perioden 2000-2010, mens forholdet på 2:1 mellom kvinnelig ungdomsledighet i Hellas og i EU-landene holdt seg. Ut fra dette kan man anta at ungdomsledigheten er spesielt problematisk på grunn av forhold i det greske arbeidsmarkedet.

Før vi gjør en slik forhastet konklusjonen, er det imidlertid viktig å tenke på at for perioden 2000-2008, økte involveringen av ungdom i utdanning og opplæring fra rundt 50 prosent til rundt 80 prosent. Ut fra dette perspektivet kan arbeidsledigheten blant ungdom i Hellas i dag ikke betraktes som et produkt av gresk sysselsettingspolitikk alene.

Hva skjedde under krisen?

Bortsett fra tredje kvartal 2010 har nedgangen i

ungdomssysselsettingen vært en vedvarende trend. For hele landet er sysselsettingen endret fra 48 prosent til 42 prosent. I aldersgruppen 15-24 år har sysselsettingen falt fra 31 til 25 prosent. I perioden 2010-2011, i henhold til den offisielle statistikken i Hellas, nådde den kvinnelige ungdomsledigheten rekordhøye 44,9 prosent. Dette tallet reflekterte alderskategorien 15-29 år, mens ledighetstallene for ungdom 15-24 vanligvis er mye høyere. Ved utgangen av 2011, mens gjennomsnittlig ledighet for landet var på 21 prosent, scoret gresk ungdomsledighet for alderskategorien 15-24 år hele 51 prosent.

Hva annet skjedde i mellomtiden?

Innstrammingstiltakene har tvunget frem flere endringer i gresk arbeidsrett. Som et resultat ble det betydelig mer kostnadseffektivt å si opp arbeidstakere med minst arbeidserfaring. Blant dem er naturligvis mange ungdommer. Som et resultat ble ungdom mest eksponert for oppsigelser. Alvorlige og dårlig koordinerte endringer ble også gjort både for dagpenger og nivået på minstelønnen. Derfor, ut fra grunnleggende økonomiske insentiver, er det mer tiltrekkende for unge mennesker opp til 25 med yrkeserfaring mellom 0-3 år å forbli på arbeidsledighetstrygd på 270 euro i stedet for å akseptere en lønn på 255 euro for en deltidsjobb. På grunn av innstrammingstiltakene er unge mennesker i Hellas for tiden gitt et insentiv til å forbli arbeidsledige i stedet for å starte deltidsarbeid.

Hva er alternativene for ungdom i Hellas?

Hvis ungdommer ønsker å bo i Hellas, enten som arbeidstakere eller selvstendig næringsdrivende (entreprenører), er langtidsledighet en åpenbar trussel for dem. Ifølge offisiell statistikk for første kvartal 2012, går den såkalte NEET Youth rett opp i alle regioner. Dette er en indeks for antallet greske ungdommer som er langsiktig arbeidsledige og har gitt opp å finne jobb,

som andel av det totale antallet ungdomsledige.

Alternativet til å være en ansatt – entreprenørskap – er: a) begrenset av det økonomiske miljøet, og b) begrenset av gründermentaliteten hos ungdommene. Greske ungdommer som allerede er involvert eller er villig til å engasjere seg i entreprenørskap er samme andel som i EU27. Mens det i EU27 totalt er en gruppe ungdom på 10 prosent som fortsatt kanskje kunne stimuleres til entreprenøraktivitet, er greske ungdommer allerede i stor grad demotivert. De unge grekerne som er inaktiv, men ikke direkte uinteressert i entreprenørskap, er mindre enn halvparten av gjennomsnittet i EU27 – bare 4 prosent. Dette betyr at entreprenørskap, som antas å være en viktig motor for selvstendig arbeid, kreativitet og vekst, er mindre attraktivt for gresk ungdom i den nåværende krisesituasjonen med kraftige nedskjæringer.

Det siste alternativet som gjenstår er å forlate Hellas. Ifølge Eurobarometer ga 64 prosent av greske ungdommer i 2011 faktisk uttrykk for ulike grader av vilje til å emigrere fra landet. Dette tallet er over 10 prosent høyere enn EU27-gjennomsnittet. I tillegg synes ønsket om utvandring blant greske ungdommer å være hovedsakelig langsiktig orientert. De som er villige til å emigrere for en lang periode er 10 prosent flere enn de som er kortsiktig orientert. Dette kan skyldes vedvarende utvandringstendenser i Hellas over tid, men slutteffekten er den samme: årelating av ungdom fra det greske arbeidsmarkedet.

Hva kan gjøres nå for gresk ungdom?

Tilstrekkelige økonomiske insentiver (lønn høyere enn dagpenger) bør gis for å stimulere ungdom til deltidsarbeid. For å stimulere ungdommens entreprenørskap må ordningene for medfinansiering forenkles kombinert med tilskuddsordninger, gunstige terskler for skattlegging av unge gründere, og støtte til forskning og utvikling.

Uansett om vi vil konkludere med at situasjonen er Hellas' egen skyld eller forårsaket av innstrammings-tiltakene, er sluttresultatet en dyster fremtid for en hel generasjon av greske ungdommer, som står overfor bare to alternativer i livet: drastisk arbeidsløshet eller den lave statusen som arbeidsinnvandrere.

Teksten er opprinnelig skrevet for et prosjekt om ungdomsledigheten i Europa som drives av Friedrich-Ebert-Stiftung og tidsskriftet Social Europe Journal. Oversatt fra engelsk av Morten Harper.

Sosiale konsekvenser av den økonomiske krisen i Europa

Nedskjæringspolitikken er en usannsynlig vei for å nå målet om økt kvalitet og bærekraftige arbeidsplasser i Europa – og en sikker vei for å øke risikoen for fattigdom og materiell nød.

Av Robin Hanan

Direktør for European Anti Poverty Network Irland

«Det som skjer i Hellas er dramatisk; IMF/EUs plan for å redde landet ødelegger landet; det greske folket er mer bevisste enn for et år siden at medisinen dreper pasienten. Det ødelegger enhver form for solidaritet på europeisk nivå. Det kan skje med Portugal, Spania, Frankrike, Italia og Belgia. Spørsmålet står ikke om vår offentlige sektor eller vår korruperte regjering eller om grekerne er late ... Spørsmålet [er:] endrer IMF den europeiske sosiale modellens karakter [?] ... Det er utarming av vår middelklasse, en tilbakevending til landsbygda og utvandring av våre unge. Det er et støttenettverk i nabolaget og landsbynivå, fordi offentlig sektors formelle sosiale støttenettverk har kollapset ... Dag for dag slåss folk ikke lenger mot fattigdom, de kjemper for å overleve.»¹

European Anti Poverty Network Hellas

European Anti Poverty Network (Det europeiske antifattigdomsnettverket, EAPN) består av hundrevis av organisasjoner som arbeider med eller representerer mennesker som opplever fattigdom i Europa. I

arbeidet for å sette kampen mot fattigdom øverst på EUs dagsorden, er EAPN opptatt både av å dempe virkningene av den nåværende krisen for mennesker som opplever fattigdom og å fremme langsiktige løsninger som skaper et mer likeverdig og inkluderende Europa.

Regjeringer og EU-institusjonene snakker om viktigheten av å beskytte de mest sårbare fra virkningen av dagens lavkonjunktur, men det er få tegn på at dette blir omsatt til politikk eller budsjettmessige tiltak. Tvert imot faller de verste konsekvensene av krisen på folk som allerede var fattige eller sto i fare for fattigdom, og på de mange som nå havner i fattigdom gjennom arbeidsledighet og kutt i inntektene og tjenester.

På sporet av sosiale konsekvenser

I juni 2011 uttalte EU-kommisjonen:

«I 2008 ble EU rammet av den verste globale resesjonen på flere tiår. Virkningen av denne store krisen for økonomisk vekst og arbeidsledighet føltes nesten umiddelbart. Men de sosiale konsekvensene av krisen, som får næring gjennom mer indirekte kanaler, har bare begynt å vise seg.»²

Opplevelsen for EAPNs medlemsorganisasjoner var imidlertid at de sosiale konsekvensene av den økonomiske nedgangen for de mest sårbare faktisk var synlig fra et tidlig stadium. EAPN ble frustrert over mangelen på offisiell systematisk oppfølging av de samfunnsmessige konsekvensene. For å fylle dette gapet, og å gi et perspektiv fra grunnen av, produserte EAPN to rapporter, den første i 2009 og den andre i 2011, om effekten av krisen.³ Materialet er innarbeidet i en bredere analyse, publisert i mars 2012.⁴

I senere tid har den offisielle overvåkingen av de sosiale konsekvensene av krisen vært økende.

EU-kommisjonen og komiteen for «Social Protection», som samler departementene for sosiale saker over hele Europa, rapporterer nå jevnlig om dette. Imidlertid har Kommisjonen og komiteen bemerket at de fleste EU-medlemsstatene «ikke er i en posisjon til å gi en samlet vurdering av virkningen av krisen», og bemerket også at statistikken ofte henger etter raskt skiftende realiteter.⁵

Ulikhet: Kløften øker...

Man kunne forvente at gapet i inntekt mellom fr rikeste og fattigste ville begrenses i nedgangstider, når de svært velstående mistet verdier. Man kunne også forvente at «relativ fattigdom» falt på grunn av lavere samlede inntekter. Faktisk er det imidlertid stadig mer dokumentasjon på et økende gap mellom rike og fattige, der de 10 prosent i toppen står frem som klare vinnere.

I mellomtiden kan innstramningstiltak og regressiv skatt bare tjene til å utvide denne kløften av fattigdom og ulikhet. Den utbredte økningen i merverdiavgiften har rammet fattige mennesker hardest. Skattelettelser for middelklassen har redusert ressursene til sosiale tjenester og inkludering. På den positive siden er det noe diskusjon i noen land om å innføre eller øke skatt på formue og eiendom. Imidlertid er dette sett på som midlertidige tiltak. Det er derimot lite som tyder på at kuttene offentlige tjenester og sosial beskyttelse vurderes som midlertidige.⁶

Ulikhet er anerkjent som en av de viktigste årsakene til krisen, samt en vesentlig faktor for økt kostnader til helse og sosialstøtte. Har EU råd til de langsiktige sosiale og økonomiske kostnadene ved nedskjæringspolitikken og budsjett disiplinen, som bare kan generere økte forskjeller?

Sårbare grupper er hardest rammet

Mye av medias fokus de siste årene har vært på «de nye fattige». Det er utvilsomt riktig at mange mennesker som tidligere hadde trodd de var trygge nå havner i fattigdom, men mange av de som er hardest rammet kommer fra utsatte grupper – spesielt folk som allerede opplevde fattigdom før krisen, ungdom, folk med lærevansker, innvandrere og etniske minoriteter, eldre, barn og enslige foreldre.

Det europeiske nettverket Eurochild advarer mot en potensiell «tapt generasjon» av familier som er uforholdsmessig hardt rammet av krisen. De ser effektene på barns fysiske og følelsesmessige velvære og virkningen av den økonomiske belastningen, med kutt i utdanning og omsorgstjenester og i subsidier til frivillige organisasjoner.⁷

Arbeidsledigheten blant ungdom er over 20 prosent i de fleste land, og har nådd krisestørrelser på 37,2 prosent i Estland og 42,5 prosent i Spania. Fremmedarbeidere i mange land er spesielt utsatt, siden de kan stå i fare for å miste oppholdstillatelsene sine hvis de blir arbeidsledige. I mellomtiden er sårbare etniske grupper, spesielt romfolk, stadig behandlet som syndebukker i land som Slovakia, Tsjekkia og Frankrike.

Mange av de verste sosiale konsekvensene av krisen er ikke åpenbare, men vil sannsynligvis få alvorlige langsiktige konsekvenser. Slike virkninger inkluderer skjult arbeidsledighet og svekkelse av arbeidsforhold, familiespenninger, stress og risiko for kronisk sykdom og vold, tap av tillit og forhåpninger blant barn, samt usikkerhet om boligsituasjon, hjemløshet, gjeld og fallende levestandard. Mange EAPN-nettverk melder om bortføringer, utflytting og økt vold hjemme og i gatene. Det er en merkbar økt konkurranse om knappe ressurser blant fattige mennesker, som noen ganger fører til økt intoleranse, rasisme og fremmedfrykt.⁸

Omfanget og effekten av slike sosiale problemer

er mye vanskeligere å dokumentere enn for eksempel økning i ledigheten, men de representerer en reell trussel mot sosial utjevning og inkludering.⁹

I de tidlige stadiene av krisen var alvorlig fattigdom og ekskludering mest tydelig økende i Øst-Europa, særlig i land som allerede mottar lån fra IMF/EU – for eksempel Romania, Bulgaria, Ungarn og Latvia – som opplevde kraftige kutt i offentlige tjenester som del av lånebetingelsene. Innen 2009 var det imidlertid også i Danmark, Spania og Irland registrert betydelige økninger i etterspørselen etter tjenester for å dekke grunnleggende behov som mat, klær og midlertidige boliger.¹⁰

Arbeidsledigheten

Veksten i arbeidsledigheten, spesielt ungdomsledigheten, er selvfølgelig en av de mest synlige tegnene på den økonomiske krisen. Selv i 2010 var det en stor variasjon i arbeidsledighet, fra 5 prosent i Østerrike og Nederland til 19-20 prosent i Latvia og Spania.

Menns arbeidsledighet steg først,¹¹ men kvinner er mer påvirket av kuttene i sosial sektor og nedbyggingen av tjenestesektoren i de fleste europeiske økonomiene. Tjenester utgjør så mye som 70-80 prosent av sysselsettingen, og lavtlønte servicejobber er dominert av kvinner. To tredeler av offentlig nedbemanning i Storbritannia, for eksempel, har rammet kvinner.

I 2009-rapporten om sosiale konsekvenser bemerket EAPN at sammen med økningen i arbeidsledigheten, hadde det vært en betydelig nedgang i arbeidstid på grunn av deltidsarbeid.¹² Blant tiltakene for å spare jobber som omtales i 2011-rapporten er redusert arbeidsgiveravgift og støtte til bedrifter.¹³ Tiltakene er i utgangspunktet velkommen, men risikerer å forsterke en oppgang uten nye jobber. Som det belgiske EAPN-nettverket påpekte: «Den som er ut – forblir utenfor» arbeidsmarkedet.¹⁴

Noen nasjonale nettverk har satt fokus på den vekten som legges på tiltak som å redusere stillingsvernet, økt fleksibilitet i arbeidstid, senke standardene i arbeidsforhold, gjøre ansettelse og oppsigelser enklere og begrense arbeidstakernes rettigheter. Dette legger opp til en klar strategi for å redusere lønns- og arbeidskostnader generelt, for å stimulere eksportdrevet vekst. Risikoen er økende fattigdom blant marginaliserte arbeidere. I noen tilfeller er dette et direkte resultat av påtrykk fra IMF/Den europeiske sentralbanken, som i Bulgaria, Romania, Ungarn og Latvia i begynnelsen, og Irland, Hellas og Italia nå nylig. Andre land, som Storbritannia og Frankrike, har fulgt denne kursen som er nasjonalt politisk valg.

Inkludering og velferdskutt

EUs medlemsland er fortsatt på papiret forpliktet til ideen om «aktiv inkludering» – en integrert strategi for å takle sosial ekskludering ved å garantere tilstrekkelig inntektsstøtte, tilgang til anstendige jobber og tjenester av høy kvalitet.

I praksis har imidlertid økt vilkår knyttet til å motta ytelse generelt ikke vært ledsaget av de tjenestene som ville gjøre det mulig for folk på trygd å ta opp arbeid – eller av egnede jobber. Nettoeffekten er derfor ikke å flytte folk fra velferd til arbeid, men å øke fattigdommen. Mange av EAPNs nasjonale nettverk mener faktisk at myndighetenes prioritering i krisen er å stramme til «aktiveringspolitikken» og øke kravet om arbeidstilknytning for ledighetstrygd.¹⁵

Vurderingen av de sosiale konsekvensene av krisen for EU-kommisjonen viser at tiltak for å redusere offentlige utgifter har rammet ordningene for sosial beskyttelse og inkludering først.¹⁶ Tiltakene som ble vedtatt er: restriksjoner på valgbarhet, forkortelse av perioder for stønadspenger, reduserte ytelse, smalere familieytelse, reduksjon av fordeler for voksne og barn med nedsatt funksjonsevne,

avskaffelse av fødselspermisjon og skoletilskudd, endringer i levekostnadsindeksen, kutt i sykepenger og i sosiale omsorgstjenester, samt nedbemanning i sosialtjenesten. Mens enkelte land kanskje ikke har gjennomført alle disse tiltakene, er realiteten at hvert eneste tiltak sannsynligvis rammer hardest på de som er mest sårbare.

Utestengelsen fra ytelseser for langtidsledige mennesker er et velkjent problem. I de tidlige årene av krisen, tydde få land til ytterligere kutt i ytelsene, ettersom de forsto betydningen av pengebruken som en «automatisk stabilisator» i nedgangstidene. Men nå, under navnet «modernisering av de sosiale ordningene», oppmuntrer EU-institusjonene til innstramminger selv i rike land – som Sverige, Danmark og Nederland – med relativt sjenerøse systemer.

Det finnes unntak. Estland, for eksempel, har økt ytelsene fra januar 2011 og regjeringen har en strategi for å investere i sysselsettingen. Det er noen positive bevegelser i utdanning og opplæring for arbeidsledige i Tsjekkia, Sverige og Finland.¹⁷ Imidlertid er det bare noen svært få land som bruker nok på arbeidstrening til å gjøre en reell forskjell.

Som EAPN har påpekt: uten sosiale konsekvensutredninger på nasjonalt nivå, vet ingen hva som vil være effekten av disse tiltakene, i form av fattigdom og sosial eksklusjon.¹⁸ Det som er klart er at det å holde mange mennesker slik på randen gjør dem utsatt for fattigdom fra små endringer i mange retninger. Det er også tydelig at stabil og bærekraftig vekst krever fokus på rettferdig fordeling av inntekt og en effektiv strategi for å forhindre samt lindre fattigdom.

Kutt i tjenester

Da vi kom til 2010 var det en klar trend at regjeringene valgte nedskjæringsprogrammer som fokuserte på kutt i ytelseser og tjenester. Bare noen få land vedtok også

skatteskjerpene tiltak. Lønninger i offentlig sektor er kuttet i mange land, inkludert Romania, Latvia, Bulgaria, Irland, Storbritannia og Spania.

Ventelister i helsetjenesten for behandlinger og operasjoner har økt, for eksempel i Irland og Storbritannia. I sentral- og østeuropeiske land har privat delbetaling i helsevesenet blitt mer utbredt, og har akselerert en prosess som hadde begynt da disse landene gikk over til markedsøkonomi. I enkelte vesteuropeiske land forventes også brukere nå å betale en større andel av kostnadene ved behandlingen. Denne typen sparetiltak rammer uunngåelig hardest de med lav eller moderat inntekt.

I noen land blir subsidiert tilgang til tjenester gransket eller har allerede blitt redusert eller fjernet – for eksempel avskaffelse av transportsubsidier for studenter og eldre og fjerning av energisubsidier i Romania.

Storbritannia har uttrykt intensjon om å gå over til en ny modell for velferd: bestillerstaten, der tjenestene produseres av enhver villig «leverandør» i hvilken som helst sektor.¹⁹ Fokus er på konkurranse og kostnadseffektivitet, med universalitet og lik tilgang nedgradert som mål.

Bosted og de hjemløse

Presset nedover på leieprisene i nedgangstider burde ha gitt noen lettelse for folk med lave inntekter. Dokumentasjon fra EAPN viser imidlertid at i den grad renten har gått ned, er det mer enn oppveid av høyere kostnader til bruk og mat. Bolig kan fortsatt være uoverkommelig for mange med lave inntekter.²⁰ I mange land er folks evne til å få tilgang til anstendig, rimelige boliger svekket ettersom myndighetene har trukket seg fra botilbud – en prosess som startet lenge før resesjonen, men som er gjort verre sammen med økt langtidsledighet.²¹ I 2010 rapporterte Spania, Danmark og Ungarn betydelig økning i antallet

utkastelser. Uteliggere økte overalt, spesielt i Tyskland, Frankrike, Nederland og Storbritannia, med unge mennesker som mest berørt.

FEANTSA, den europeiske føderasjonen av nasjonale organisasjoner som arbeider med hjemløse, hevder at tjenester for bostedsløse mennesker har blitt sett på som et lett sted for kutt av kommunene prøver å redusere utgiftene. Slike kutt betyr i praksis å flytte midler fra langsiktige boligløsninger til en politikk sentrert på kriseovernatting. På mellomlang til lang sikt er denne tilnærmingen svært kostbart ikke bare i personlig, men i sosial og økonomisk, forstand.²²

Press på frivillige organisasjoner

NGOer spiller en viktig rolle i å gi sosiale tjenester i første rekke. De fleste frivillige organisasjoner rapporterer om en økning i etterspørselen, samtidig som finansiering og inntekt er redusert. Forespørsler om mattjenester, hjelp til hjemløse, økonomisk veiledning og barnehage har særlig økt betydelig. I de fleste tilfeller sammenfaller økningen i etterspørselen etter tjenester med krympende ressurser, kutt i offentlige midler, vanskeligheter med å søke nye midler og reduksjon i donasjoner. De eneste unntakene synes å være i Norden, med en økning i private donasjoner. I mellomtiden er europeiske fond, spesielt strukturfondene, ikke kompensert for nedgangen i annen finansiering.

Redusert dialog med det sivile samfunn

I møte med krisen synes regjeringer å ha blitt mindre villige til å diskutere løsninger med det sivile samfunn. Siden 2009 har få regjeringer engasjert seg effektivt med frivillige organisasjoner om årsakene og sosiale virkninger av krisen, og mulige løsninger.

En undersøkelse i begynnelsen av 2011 av Eurodiaconia, en europeisk føderasjon av kristne organisasjoner, viste at drøyt en fjerdedel av de seksten

medlemsorganisasjonene som svarte på undersøkelsen hadde vært direkte involvert i samråd om politikk som svar på krisen.²³

En EAPN-studie i 2011 viste at nasjonale nettverk som hadde deltatt i høringsprosesser i forbindelse med nasjonale reformprogrammer hadde opplevd uheldige og svært utilfredsstillende prosesser, med begrensede muligheter for innspill eller reell påvirkning. Dette skjedde til tross for en offisiell forpliktelse om at Europa 2020-strategien bør iverksettes og følges opp i samarbeid med en rekke interessenter, inkludert representanter for det sivile samfunn.²⁴

Konklusjon

I de tidlige dagene av krisen var det en vilje i enkelte av EUs medlemsstater til å øke sosiale beskyttelsessystemer for å forhindre nød, men denne viljen ble svekket ettersom fokuset skiftet til å redusere offentlige underskudd. Dette gjenspeiles i tilnærmingen til EU som siden begynnelsen av krisen har tatt en nøkkelrolle i å forsøke å koordinere responsen. Opprinnelig, i 2008, omfattet EUs reaksjon en forpliktelse til en anti-syklisk tilnærming,²⁵ man skulle «lindre menneskelige kostnader» ved å opprettholde arbeidsplasser og støtte de mest sårbare gjennom styrket sosial beskyttelse og tjenester. Men etter hvert som den finansielle ustabiliteten vokste, samtidig med økt offentlig gjeld og underskudd, flyttet man prioriteringen til å redde euroen og håndheve en nyliberal bergingsplan fokusert på konkurransevne og finanspolitisk konsolidering.

Dette har medført streng håndheving av Stabilitets- og vekstpakten, som krever at eurosonens medlemsland raskt reduserer underskuddene under 3 prosent – først og fremst gjennom kutt i offentlige utgifter heller enn å øke skattene. Europas konkurransevne skal sparkes i gang ved å presse ned lønningene, øke fleksibiliteten og øke pensjonsalderen.²⁶ For land i og utenfor euroen

som trenger finansielle redningspakker fra EU, har dette mønsteret av tiltak – som er ødeleggende for sosiale rettigheter – satt en mal. Dette skjer til tross for lanseringen i 2010 av en ny overordnet politikk, Europa 2020-strategien, som tar sikte på å fremme «smart, bærekraftig og inkluderende vekst», og som for første gang oppretter et mål om å redusere fattigdom og sosial eksklusjon.²⁷

Det er lite som tyder på en integrert tilnærming i EUs erklærte politikk med «aktiv inkludering» av folk ekskludert fra arbeidslivet.²⁸ I praksis tolkes dette som strengere krav til jobbtilknytning for å få støtte, mens hjelpeapparatet og jobbene i realiteten er fraværende. Over hele Europa varsler kutt i utbetalinger, helse, bolig og støttetjenester en strengere holdning til fattige og sårbare mennesker.

Nedskjæringene som har blitt den dominerende politiske reaksjonen på krisen er en usannsynlig vei for å nå målet om økt kvalitet og bærekraftige arbeidsplasser i Europa – og en sikker vei for å øke risikoen for fattigdom og materiell nød.

Unnlatelsen av å debattere årsakene til krisen og å vurdere en annen modell for utvikling er det store ankepunktet fra de fleste EAPN-organisasjonene. De setter fokus på viktige, skjulte årsaker: nedgangen over flere tiår i andelen av BNP som går til lønn, finansiell og økonomisk liberalisering, nedbygging av velferdsstaten, den konstante økningen i ulikhet og sosial dumping.

Alternativer til dagens tilnærming er mulig, men må bygges og kjempes for gjennom nye allianser. De umiddelbare krav fra EAPN inkluderer:

- En proaktiv sosial konsekvensutredning om årsakene og konsekvensene av krisen.
- Alternative exit-strategier, som reduserer underskuddene saktere og investerer i bedring, økt etterspørsel og inkluderer en forpliktelse om en sosial modell som tilbyr tilstrekkelig beskyttelse og like

muligheter.

- En omfattende revurdering av den modellen for utvikling som har dominert de siste tiårene, med sikte på å utarbeide et alternativ som gir rom for håp om å bygge et bedre liv for alle.

Artikkelen er basert på to publikasjoner: EAPN-notatet Re-engaging Hope and Expectations: Getting Out of the Crisis Together – Alternative Approaches for an Inclusive Recovery, skrevet av Dr. Katherine Duffy for EAPN (Europa) og artikkelen «The Social Impact of the Crisis Across the EU», av Sian Jones, EAPN Policy Coordinator, som ble trykt in Scottish Anti Poverty Review, nr 13, Spring/Summer 2011, side 8–13. Teksten er opprinnelig trykt i Working Notes nr 69, juli 2012. Working Notes er tidsskriftet til Jesuit Centre for Faith and Justice i Dublin. Alle utgaver er tilgjengelig på <http://www.jcff.ie>. Oversatt fra engelsk av Morten Harper.

Noter

¹ European Anti Poverty Network (EAPN), Re-engaging Hope and Expectations: Getting Out of the Crisis Together – Alternative Approaches for an Inclusive Recovery, skrevet av Dr Katherine Duffy for EAPN, Brussel: EAPN, mars 2012, s. 26.

² Social Europe, EU Employment and Social Situation, Quarterly Review, juni 2011, s. 37 (Brussel: EU-kommisjonen).

³ EAPN, Social Cohesion at Stake: The Social Impact of the Crisis and of the Recovery Package, Brussels: EAPN, 2009; EAPN, From Financial Crisis to Recovery: Where is the Strategy to Combat Poverty?, Brussel: EAPN, 2011. Se også: EAPN, Is the European Project Moving Backwards? The Social Impact of the Crisis and the Recovery Policies in 2010, Brussel: EAPN, februar 2011.

⁴ EAPN, Re-engaging Hope and Expectations, op. cit.

⁵ EU-rådet, 2010 Update of the Joint Assessment by the SPC and the European Commission of the Social Impact of the Economic Crisis and Policy Responses, Brussel, 26. november 2010 (16905/10), s. 8.

⁶ EAPN, Is the European Project Moving Backwards, op. cit., s. 23–4.

⁷ Eurochild, How the Economic and Financial Crisis is Affecting Children & Young People in Europe, January 2011 (www.eurochild.net).

⁸ EAPN, Social Cohesion at Stake, op. cit., s. 36–7.

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid., s. 44.

¹¹ Stephen P. Jenkins, Andrea Brandolini, John Micklewright and Brian Nolan, et al, 'The Great Recession and the Distribution of Household Income', notat for 'Incomes Across the Great Recession', XIII European Conference of the Fondazione Rodolfo Debenedetti, Palermo, 10. september 2011.

¹² EAPN, Social Cohesion at Stake, op. cit.

¹³ EAPN, Is the European Project Moving Backwards?, op. cit., s. 26.

- ¹⁴ EAPN, Social Cohesion at Stake, *op. cit.*, s. 34.
- ¹⁵ EAPN, Is the European Project Moving Backwards? *op. cit.*, s. 24–5.
- ¹⁶ EU-rådet, SPC Assessment of the Social Dimension of the Europe 2020 Strategy (2011), Brussel, 18. februar 2011 (6624/11 ADD 1).
- ¹⁷ EAPN, Social Cohesion at Stake, *op. cit.*, s. 5; s. 13; s. 25.
- ¹⁸ EAPN, Is the European Project Moving Backwards, *op. cit.*
- ¹⁹ HM Government, *Open Public Services: White Paper*, Norwich: The Stationery Office, juli 2011.
- ²⁰ EAPN, Social Cohesion at Stake, *op. cit.*, s. 15.
- ²¹ EAPN, Is the European Project Moving Backwards, *op. cit.*, s. 17.
- ²² FEANTSA, Impact of Anti-Crisis Austerity Measures on Homeless Services across the EU, Policy Paper, Brussels: FEANSTA, 2011, s. 7.
- ²³ Eurodiaconia, Carrying the Burden, Diaconal Work Supporting People in Need: Third Follow-up Report on the Impact of the Autumn 2008 Financial Crisis, Brussel: Eurodiaconia, september 2011, s. 14.
- ²⁴ EAPN, Deliver Inclusive Growth: Put the Heart Back in Europe! EAPN Analysis of the 2011 National Reform Programmes, Europe 2020, Brussel: EAPN, oktober 2011.
- ²⁵ EU-kommisjonen, A European Economic Recovery Plan, Melding fra Kommisjonen til Det europeiske råd, Brussel, 26.11.2008 (COM(2008) 800 final), etterfulgt av EU-kommisjonen, Driving European Recovery, melding til Det europeiske råd, Brussel, 04.03.2009 (COM(2009) 114 final).
- ²⁶ Se 'Euro Plus Pact' vedtatt i Det europeiske råd, mars 2011 (European Council, 24/25 MARCH 2011, Conclusions, Brussel, 20. april 2011 (EUCO 10/1/11REV 1), s. 5 and Appendix I: 'The Euro Plus Pact: Stronger Economic Policy Coordination for Competitiveness and Convergence', s. 13–9).
- ²⁷ Europe 2020 fastslår: «The number of Europeans living below the national poverty lines should be reduced by 25%, lifting over 20 million people out of poverty» (EU-kommisjonen, Europe 2020: A European Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth, Melding fra Kommisjonen, Brussel, 03.03.2010 (COM(2010) 2020)), s. 9).
- ²⁸ EU-kommisjonen, 'Commission Recommendation of 3 October 2008 on the active inclusion of people excluded from the labour market (notified under document number C(2008) 5737), (2008/867/EC)', Official Journal of the European Union, 18.11.2008, L 307/11–14.

Demokratiet taper i eurokrisens Europa

Rundt i Europa vokser misnøyen med den kriserammede euroen. Motsetninger øker og gamle fordommer får nytt spillerom. Nå skal prosjektet reddes av en «finansunion», som i praksis er en form for økonomisk diktatur utøvd av tjenestemenn i Brussel.

Av Carl Tham

Tidligere svensk ambassadør i Tyskland

De ledende europeiske politikere har blitt tvunget til å innse at eurokrisen er forankret i prosjektets konstruksjon. På starten av 90-tallet avviste man alle kritikerne som hevdet at man ikke kan ha en monetær union mellom så ulike økonomier og med så ulike forhold, uten en politisk sentralmakt. Det krever ikke bare en omfattende finanspolitisk myndighet, men også evne til om nødvendig å støtte unionens svakeste deler, en omfordeling av samme type som skjer innen føderalstater som Tyskland eller USA.

Men det politiske establishment i Europa feide til side alle disse innvendingene. De pakket inn i prosjektet i den vanlige berusende EU-retorikken. Her var historie, fred og skjebnen til Europa! De overbevist seg selv om at prosjektet ville smelte sammen folkene, og økonomiene skulle blir stadig mer like. De lovet vekst. En felles valuta ville skape solidaritet, men det skulle fortsatt være forbudt å komme til hverandres hjelp.

Alt var modellert etter det tyske systemet, samtidig som det ble forsikret – ikke minst av tyske politikere – at prosjektet var den beste måten å temme Tyskland i Europa og hindre en tysk dominans.

Omsorg for egne banker og euroen

Nå er man som kjent i full retrett. Pengeunionen har blitt en «transfer union» der store summer garantert av de sterke landene har forhindrede de svake landenes kollaps. Hovedmotivet er i mindre grad omsorg for disse landenes befolkning, enn å ta vare på sine egne banker og euroen som et politisk prosjekt. Konfliktene mellom EU-landene øker. Tyskland som skulle temmes er nå helt dominerende.

Nå skal prosjektet redde av et enda større prosjekt, det som kalles en «finansunion», men som i praksis er et slags økonomisk diktatur utøvd av tjenestemenn og eksperter i Brussel – i praksis under tysk tilsyn. Det er fortsatt usikkert hva som blir realiteter av dette, men ambisjonene mangler ikke: demokratiet i eurolandene skal presses tilbake, makt over viktige politiske beslutninger legges i Brussel/Berlin utenfor rekkevidden til medlemslandenes upålitelige velgere.

Men det er ikke nok. Neste skritt må være en politisk union i Europa. Det er nå linjen som den tyske politiske og mediale eliten samler seg rundt, mer eller mindre uttalt.

Markedsføringen av føderalstaten

Hvordan skal dette gå til? Den vanlige prosedyren i EU med å sjonglere seg forbi velgerne kan ikke brukes i dette tilfellet: her dreier det seg om helt grunnleggende endringer. Kanskje tror de høytstående politikerne at de europeiske velgerne nå er så spente og nervøse over eurosysteemets fiasko at de er forberedt på å kjøpe et enda større prosjekt. Men det er ingenting som tyder på det, snarere tvert imot.

Strategien er tydeligvis gradvis å bevege seg fremover. Man unngår å sette spørsmålet på spissen og utfyller den nye finanspakten med en politikk som gir EU direkte makt over skatte- og avgiftspolitikken i medlemslandene og en bankunion med gjensidige

forpliktelser.

Ett trinn fører til det neste, som er vanlig i EU. Den nasjonale demokratiske makten oppløses gradvis i den økonomiske nødvendighetens skygge. Byråkratdiktaturet tar over og deretter kommer det føderale prosjektet til å markedsføres som en måte å gi systemet «demokratisk legitimitet», et ganske avslørende uttrykk. Den selvbygde valutamonsteret skal temmes med et enda større monster!

Den politiske elitens høye spill

Men en levende og demokratisk politisk union kan bare opprettes i en situasjon der de europeiske befolkningene føler en sterk følelse av fellesskap og solidaritet med hverandre, ser seg selv som en del av ett europeisk folk og har tillit til de politiske institusjonene. Om det selv da er hensiktsmessig eller rimelig kan virkelig diskuteres – men i alle fall er det opplagt veldig langt dit.

Om man nå med pengeunionen som torpedo søker å ramme inn de europeiske folk med sine ulike politiske tradisjoner og språk i en føderasjon, utgjør det et stort tap av demokrati og også voksende konflikter mellom sentrum og periferi. Føderasjonen ville knapt få tid til å bli dannet før kravene om utmelding ville begynne å hevde seg. I denne unionen blir politi- og overvåkingsstyrker en sikker vekstnæring. Så langt har EU ingen politistyrke, men hvem vet?

Europeiske politiske og byråkratiske eliter har i årevis spilt høyt: kjørt på med stadig mer vidløftige prosjekter, hele tiden utvidet EUs myndighet («fordypning»), flere og flere direktiver, lover og systemer som begrenser folkestyret i medlemslandene. Systematisk har man kjørt over all motstand, som man stempler populistisk og europafiendtlig.

Valuta viktigere enn folkestyre?

Hvis folk får muligheten til å stemme, og resultatet er

«galt» blir de tvunget til omvalg. Fordypningen fungerer nesten automatisk gjennom samspillet mellom EU-kommisjonen og domstolen, som blant annet den fremstående tyske forskeren Fritz Scharpf har vist i en viktig studie.

Nå betaler man prisen for denne politikken, ikke bare økonomisk. Over hele Europa vokser misnøyen. Motsetninger mellom landene øker, og gamle fordommer får nytt spillerom. Den sosiale elendigheiten øker ikke bare i de mest sårbare landene. Den tyske suksessmodellen, som er tungt markedsført, har vært mulig hovedsakelig gjennom omverdens kjøpekraft og en stor og voksende lavtlønnssektor i Tyskland.

Besparelsene går ut over det som er mest nødvendig, for eksempel utdanning. Troen på demokratiet vakler, ikke uten grunn. Forslagene som er presentert vil, hvis de gjennomføres fullt ut, bety en fortsatt nedbygging av europeisk demokrati. Valutaen er viktigere enn folkestyret. Europas folk er i ferd med å la seg selv bli erklært umyndig, skriver Hans Magnus Enzensberger i en aktuell, melankolsk bok¹. Det er en europeisk tragedie.

Teksten har vært trykt som kronikk i Dagens Nyheter juli 2012. Oversatt fra svensk av Morten Harper.

Noter

¹ Hans Magnus Enzensberger: *Det myke monsteret Brussel, eller Umyndiggjøringen av Europa*. Valdisholm forlag 2011.

Del III

Tallenes tale

«Åtte millioner unge står uten jobb i EU. Nå er nesten 17 prosent av alle unge EU-borgere mellom 15 og 29 år arbeidsløse... Det er den høyeste ledighetsprosenten som er målt i de 27 EU-landene siden år 2000, som er startåret for statistikken, og tett på rekorden på 18 prosent som ble satt i 1987 og 1994 i de daværende EF-landene.»

Berlingske Tidende 7. august 2012

Sentralbanken: Den europeiske sentralbanken, som ligger i tyske Frankfurt, utgjør sammen med EU-kommisjonen og Det internasjonale pengefondet IMF den såkalte troikaen som fastsetter vilkårene og følger opp kriselånene til EUs medlemsland. Bankens viktigste målsetning er lav prisvekst. Arbeidsløshetskurven i EU peker en annen vei. (Foto: ESB.)

Ledighet og nedgangstider

EU bruker flere euro på å subsidiere vinindustrien i løpet av ett år enn unionen bruker på ungdomsprogram gjennom syv år.

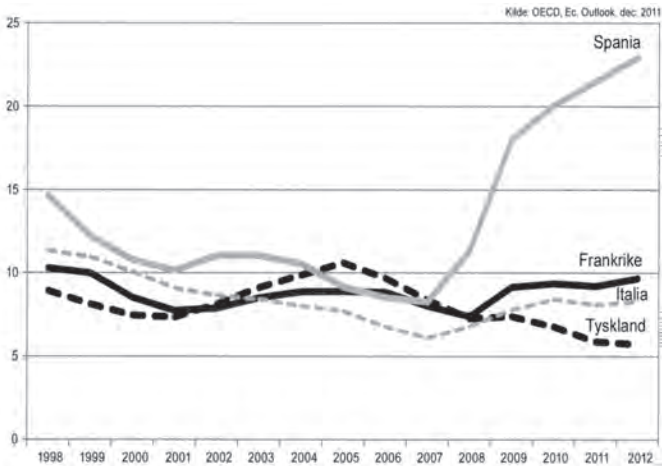
Av Morten Harper

Utredningsleder i Nei til EU

Vi kan lære mye av tall. Både om sammenhengen i eurokrisen og omfanget av konsekvensene. For eksempel:

- I Hellas falt den samlede etterspørselen i samfunnet fra 2009 til 2011 med 16,4 prosent. Bruttonasjonalproduktet gikk ned med 10,2 prosent. Lønningene med 11,4 prosent. Og investeringene med 38,2 prosent. Arbeidsløsheten steg til 15,2 prosent. Det var det høyeste siden 1950. Nå er den over 23 prosent.
- Den økonomiske veksten i eurolandene i andre kvartal 2012 var negativ, minus 0,2 prosent, ifølge Eurostat.
- Før euroen hadde ikke Italia gjeld til omverdenen. Nå er rundt 40 prosent av statsgjelden til utlendinger.
- Mens arbeidsløsheten i Tyskland falt fra 10 prosent i 2007 til 5,5 prosent i 2012, har den i Spania økt fra 9 til 25 prosent. Spania hadde overholdt kravene for delttagelse i den felles valutaen til punkt og prikke. Det hadde ikke Tyskland. I årene før krisen hadde Spania overskudd i de offentlige budsjettene og en av de minste offentlige gjeldsandelene i eurosonen. Likevel er landet altså nå i et historisk utføre.

Det siste punktet sier noe om euroens strukturelle problemer. Økonomiene er for ulike til å holde seg med én felles valuta. Figur 1 viser utviklingen i arbeidsløshet

Figur 1. Arbeidsløshet 1998-2012, i prosent av arbeidsstyrken. (Fra Jesper Jespersen: *Euroen. Hvorfor gikk det galt, og hvordan kommer vi videre?*, 2012.)

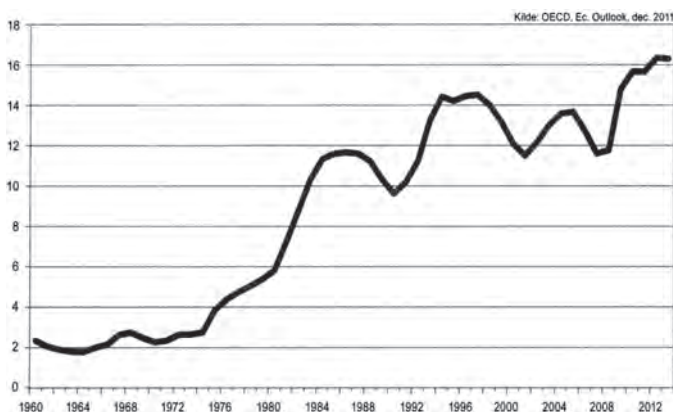
i Spania, Tyskland og to andre store EU-land fra 1998-2012. Mens forskjellene ble jevnet ut foran innføringen av euroen, tilspisset pengeunionen og den felles valutaen ulikhetene mellom landene etter få år.

Arbeidsløshet over 11 prosent

25 254 000 menn, kvinner og ungdom i EU er uten arbeid, ifølge Eurostats siste tall fra juli 2012.¹ I de 17 eurolandene er snittledigheten 11,3 prosent. En oppgang på 1,2 prosentpoeng siden året før. I EU som helhet (EU27) er ledigheten 10,1 prosent.

Lavest er ledigheten i Østerrike (4,5 prosent) og Nederland (5,3). Den er høyest i Spania (25,1) og Hellas (23,1).

Spesielt alarmerende er ledigheten blant ungdom. 22,5 prosent av de under 25 år er arbeidsløse i EU-landene. Ledigheten er også for ungdom høyest i Hellas (53,8 prosent) og Spania (52,9). Ifølge organisasjonen European Youth Forum taper samfunnet årlig 100 mrd euro på grunn av ungdomsledigheten og de ressursene som dermed ikke utnyttes.² Ifølge organisasjonen bruker EU bare 1 promille av budsjettet

Figur 2. Arbeidsløshet i landene i eurosonen 1960-2012, i millioner personer. (Hentet fra Jespersen 2012.)

til å finansiere ungdomsprogrammer. Faktisk bruker EU flere euro på å subsidiere vinindustrien i løpet av ett år enn unionen bruker på ungdomsprogrammet Youth in Action gjennom syv år.

Myten om offentlig gjeld

EU-kommisjonens bilde av eurokrisen er at den er skapt av sløsende medlemsland og rause velferdsordninger. Tall fra blant andre Eurostat viser at EU-landenes budsjettunderskudd og gjeldsproblemer er et resultat av og ikke årsak til krisen. Frem til 2007 hadde alle landene, med unntak av Hellas, relativt lite gjeld. Det var redningspakkene til bankene som snudde om på situasjonen, slik at budsjettunderskudd og gjeld eksploderte. Irlands gjeld i 2007 var for eksempel 27 prosent av BNP, Spania 37. Snitt i euroområdet var ca 65 prosent. I 2010 hadde snittet økt til 85 prosent. Spanias gjeld var nesten doblet til 60 prosent og den irske tredoblet til over 90 prosent.

Noter

1 Eurostat 31.08.2012: «Euro area unemployment rate at 11.3%», http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-31082012-BP/EN/3-31082012-BP-EN.PDF

2 EU Observer 09.08.2012: «More than half young Greeks are unemployed», <http://euobserver.com/social/117199>

Over ti prosent av voksne menn og kvinner i EU er arbeidsløse. En fjerdedel av ungdommen står uten jobb. Samtidig pålegger EU medlemslandene kutt i det sosiale sikkerhetsnettet og velferdsordningene. Dette heftet viser hvordan særlig kvinner og ungdom rammes. Krisesituasjonen i Hellas, Irland og Spania gjennomgås i egne artikler. Heftet gir en oversikt over EUs krisetiltak og hvordan krisen har utløst en dragkamp om unionens fremtid. Er pengeunionen og euroen årsak til krisen, og gjør EUs krisetiltak situasjonen enda verre?

